

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETO
FINANSŲ IR MOKESČIŲ KATEDRA

INGA BAGDONAITĖ
FINANSŲ TEISĖS

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBIŲ PROGRAMŲ NUOSTATOS FINANSŲ
SRITYJE 1999 – 2006 METAIS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas-
Doc. dr. M. Strumskis

Vilnius, 2007

TURINYS

<u>Ivadas</u>	3
<u>1. Vyriausybės programos samprata ir reikšmė</u>	5
<u>1.1. Vyriausybės programos rengimo procesas, jo teisinis reglamentavimas</u>	5
<u>1.2. Vyriausybės programos vaidmuo valstybės politiniame gyvenime bei LR teisinėje sistemoje</u>	6
<u>2. LR Vyriausybės 1999-2006 metais sudariusių politinių partijų programinės nuostatos finansų politikos srityje, jų įtvirtinimas Vyriausybės programose bei jų įgyvendinimas</u>	8
<u>2.1. 2000-2006 valstybės bei savivaldybių biudžetai</u>	8
<u>2.1.1. Bendrosios biudžeto politikos nuostatos</u>	10
<u>2.1.2. LR Vyriausybių programų nuostatos mokesčių srityje</u>	13
<u>2.1.3. Valstybės skolinimosi politika</u>	31
<u>2.2. Biudžeto asignavimai</u>	39
<u>2.2.1. Asignavimai švietimui ir mokslui</u>	40
<u>2.2.2. Asignavimai sveikatos apsaugai</u>	42
<u>2.2.3. Asignavimai socialinei apsaugai ir darbui</u>	43
<u>2.2.4. Asignavimai žemės ūkiui</u>	47
<u>Išvados</u>	50
<u>Literatūros sąrašas</u>	52
<u>Santrauka</u>	57
<u>Priedai</u>	59

Įvadas

Valstybė gali egzistuoti be prezidento, autoritarinės valstybės- net be parlamento, tačiau nė viena valstybė negali egzistuoti be teisminės valdžios ir be vyriausybės. (S.E. Finer).

Kiekviena valstybė savo funkcijas įgyvendina per valstybės valdžios institucinę sistemą. Demokratinėje valstybėje valstybės valdžios institucijų sistema grindžiama valdžių padalijimo principu. Siekiant, kad jokia valstybės valdžios institucija savo rankose nesutelktų visos valdžios ir kad nesinaudotų ja nekontroliuojama, pagal valstybės vykdomas funkcijas valstybės valdžia daloma įstatymų leidžiamąją, vykdomąją ir teisminę¹. Lietuvos Respublikos Vyriausybė pagal valdžių padalijimo principą priskiriama vykdomajai valdžiai. Vykdomajai valdžiai būdinga tai, kad jai tiesiogiai pavaldūs visi esminiai valstybės valdžios atributai: finansai, svarbiausios komunikacijos priemonės, kariuomenė ir kitos jėgos struktūros². Viena iš svarbiausių valstybės elementų bei jos nepriklausomumo garantas yra valstybės finansai bei sklandus finansų politikos įgyvendinimas. Kiekvienoje valstybėje yra labai svarbu vykdyti nuoseklią, stabilią finansų politiką. Vyriausybė savo veiklos programoje įtvirtina esmines finansų politikos kryptis ir gaires. Norint suvokti Lietuvos Respublikos finansų politikos kryptis, būtina išanalizuoti Vyriausybių programose įtvirtintas finansines nuostatas, kuriomis vadovaujamosi įgyvendinant šalies finansų politiką. Tačiau tikėtina, kad egzistuoja prieštaravimas tarp Vyriausybių programose įtvirtintų finansinių nuostatų ir jų praktinio įgyvendinimo. Taigi, egzistuoja Vyriausybių programų finansinių nuostatų atitikimo jų įgyvendinimui praktikoje problema. Būtent tai paskatino šiame darbe tyrinėti Lietuvos Respublikos Vyriausybių programose įtvirtintas finansines nuostatas bei jų įgyvendinimą.

Šio darbo objektas. 1999-2006 metų Lietuvos Respublikos Vyriausybių veiklos programos. **Darbo dalykas.** 1999-2006 Lietuvos Respublikos Vyriausybių veiklos programose įtvirtintos finansinės nuostatos.

Darbo tikslas. Nustatyti, kurios iš 1999-2006 metų Lietuvos Respublikos Vyriausybių programų finansinės nuostatos bei kokia apimtimi buvo įgyvendintos praktikoje.

Darbo uždaviniai. 1) išanalizuoti 1999-2006 metų Lietuvos Respublikos Vyriausybių programose įtvirtintas finansines nuostatas; 2) nustatyti šių Vyriausybių programose įtvirtintų finansinių nuostatų bei ministrus delegavusių partijų programų finansinių nuostatų atitikimą; 3)

¹ Birmontienė T., Jarašiūnas E., Kūris E. ir kt. Lietuvos konstitucinė teisė. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002. P. 674.

² A. Bakaveckas. Vykdomosios valdžios sąvoka, funkcijos ir jos santykis su administracine teise//Jurisprudencija. 2002, Nr. 24(16), P. 33.

įvertinti 1999-2006 metų Lietuvos Respublikos Vyriausybių programų finansinių nuostatų praktinį įgyvendinimą.

Tyrimo šaltiniai. Darbe analizuojamos 1999-2006 metų LR Vyriausybių programos, šių programų įgyvendinimo priemonės, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimai, LR įstatymai bei poįstatyminiai aktai, Lietuvos laisvosios rinkos instituto atlikti tyrimai bei pateiktos analizės.

Tyrimo metodai. Tyrimas atliktas naudojant dokumentų analizės, lyginimo bei statistinės analizės metodus.

Darbo struktūra. Mokslinis tiriamasis darbas yra suskirstytas dvi dalis. *Pirmoje dalyje* (Vyriausybės programos samprata ir reikšmė) aptariama Vyriausybės programos sąvoka, požymiai, programos rengimo procesas bei jo teisinis reglamentavimas, analizuojamas Vyriausybės programos vaidmuo valstybės politiniame gyvenime bei valstybės teisinėje sistemoje. *Antroje dalyje*- nagrinėjamos LR Vyriausybės 1999-2006 metais sudariusių politinių partijų programinės nuostatos finansų politikos srityje, jų įtvirtinimas Vyriausybės programose bei jų įgyvendinimas. Išsamiau analizuojamos 2000-2006 metų valstybės bei savivaldybių biudžetų bendrosios nuostatos, valstybės skolinimosi politika, nuostatos mokesčių srityje, biudžeto asignavimai švietimui ir mokslui, sveikatos apsaugai, socialinei apsaugai ir darbui bei žemės ūkiui. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados.

Pagrindinės sąvokos. *Vyriausybė*- vykdomoji tvarkomoji šalies institucija, vykdanči įstatymus ir kitus teisės aktus, tvarkanti krašto reikalus³. *Vyriausybės programa*- tai dokumentas, atitinkamai Vyriausybei visą jos įgaliojimų laiką privalomas veiklos planas, kuriame išdėstytos tam tikro laikotarpio Vyriausybės veiklos kryptys ir kuriam yra pritaręs Seimas⁴.

³ Birmontienė T., Jarašiūnas E., Kūris E. ir kt. Lietuvos konstitucinė teisė. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002. P. 752.

⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. rugpjūčio 11 d. nutarimas Nr. 728 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbo reglamento patvirtinimo“// Valstybės žinios. 1994, Nr. 63-1238.

1. Vyriausybės programos samprata ir reikšmė

Kaip jau buvo minėta, Lietuvos Respublikoje vykdomąją valdžią įgyvendina Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė. Vyriausybei tenka labai svarbi vieta valstybės valdžios institucijų sistemoje, nes jos veikla didžia dalimi turi įtakos valstybingumo raidai. Vyriausybė yra vykdomoji tvarkomoji šalies institucija, vykdanči įstatymus ir kitus teisės aktus, tvarkanti krašto reikalus.⁵

Pažymėtina, jog Vyriausybė gauna įgaliojimus veikti tik po to, kai Seimas posėdyje dalyvaujančių narių balsų dauguma pritaria jos pristatytai programai. Taip įgyvendinamos Vyriausybės veiklą reguliuojančios LR Konstitucijos normos, įtvirtinančios Vyriausybės atsakomybės Seimui principą. Konstitucinėje valdžių struktūroje įtvirtinta, kad tik Seimo pasitikėjimą turinti Vyriausybė gali vykdyti savo įgaliojimus. Teisinė tokių įgaliojimų suteikimo forma - balsavimas Seime pritariant Vyriausybės programai⁶. Pritarimas Vyriausybės pateiktai programai reiškia, kad Vyriausybei yra suteikti įgaliojimai įgyvendinti jos programines nuostatas.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbo reglamento 36 punkte⁷ įtvirtinta Vyriausybės programos sąvoka. Vyriausybės programa – tai dokumentas, atitinkamai Vyriausybei visą jos įgaliojimų laiką privalomas veiklos planas, kuriame išdėstytos tam tikro laikotarpio Vyriausybės veiklos kryptys ir kuriam yra pritaręs Seimas. Vyriausybės programa- tai Vyriausybės veiklos pagrindas. Vyriausybės programa- Vyriausybės politinės- teisinės atsakomybės Seimui pagrindas, nes ji solidariai atsako Seimui už bendrą savo veiklą.⁸

1.1. Vyriausybės programos rengimo procesas, jo teisinis reglamentavimas

Vyriausybės programos sudarymas yra reglamentuojamas LR Vyriausybės įstatyme⁹, LR Vyriausybės darbo reglamente¹⁰. Tačiau minėtuose teisės aktuose Vyriausybės programos

⁵ Birmontienė T., Jarašiūnas E., Kūris E. ir kt. Lietuvos konstitucinė teisė. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002. P. 752.

⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 10 d. nutarimo "Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos" atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 1998, Nr. 5-99.

⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. rugpjūčio 11 d. nutarimas Nr. 728 „Dėl Lietuvos respublikos Vyriausybės darbo reglamento patvirtinimo“// Valstybės žinios. 1994, Nr. 63-1238.

⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 10 d. nutarimo "Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos" atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 1998, Nr. 5-99.

⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas//Valstybės žinios. 1994, Nr. 43-772.

¹⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. rugpjūčio 11 d. nutarimas Nr. 728 „Dėl Lietuvos respublikos Vyriausybės darbo reglamento patvirtinimo“// Valstybės žinios. 1994, Nr. 63-1238.

rengimo procesas reglamentuojamas neišsamiai, įtvirtinant tik pagrindines atitinkamų subjektų pareigas programos sudarymo procese.

Vyriausybės programos rengimui vadovauja Ministras Pirmininkas. Vyriausybės programos sudaryme taip pat dalyvauja ir kitos institucijos. Vyriausybės kanceliarija, ministerijos, Vyriausybės įstaigos, apskričių viršininkai teikia Ministrui Pirmininkui ir paskirtiems ministrams jų prašymu medžiagą, kurios reikia Vyriausybės programai parengti, ir atitinkamai prisideda prie jos rengimo.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 6 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta Ministro pirmininko pareiga Vyriausybės programos sudarymo atžvilgiu. Ministras Pirmininkas ne vėliau kaip per 15 dienų nuo jo paskyrimo pristato Seimui savo sudarytą ir Respublikos Prezidento patvirtintą Vyriausybę ir pateikia svarstyti jos programą. Jeigu Seimas motyvuotu nutarimu nepritaria šiai programai, Ministras Pirmininkas ne vėliau kaip per 15 dienų nuo nepritarimo dienos pateikia svarstyti naują programą. Jeigu Seimas du kartus iš eilės nepritaria sudarytos Vyriausybės programai, Vyriausybė, vadovaudamasi LR Konstitucijos 101 str.3d. 1p., privalo atsistatydinti. Seimui pritarus Ministro pirmininko pateiktai Vyriausybės programai, Vyriausybė privalo per 3 mėnesius parengti ir patvirtinti konkrečias priemones šiai programai įgyvendinti.

1.2. Vyriausybės programos vaidmuo valstybės politiniame gyvenime bei LR teisinėje sistemoje

Demokratinės visuomenės politinės sistemos funkcionavimą veikia daugelis veiksnių, tarp jų - įvairių partijų ir politinių organizacijų programos, kuriose išdėstomi svarbiausi įvairių politinio proceso subjektų veiklos uždaviniai ir kryptys. Programinės nuostatos padeda formuoti politinę valią, telkia šalininkus vienam ar kitam numatytam tikslui pasiekti. Tačiau kiekvienu atveju tai yra ne valstybės teisinis dokumentas, o tik asmens ar grupės asmenų politinio ar profesinio nusistatymo veikti vienaip ar kitaip išdėstymas. Politinė partija ar organizacija, kurios atstovas išrinktas ar paskirtas į valstybines pareigas, programines nuostatas įgyvendina tokia apimtimi, kokia yra galima pagal jam įstatymo suteiktus įgaliojimus. Vyriausybės programos pagrindas yra parlamento rinkimus laimėjusių politinių jėgų programos, tačiau jų nuostatos tik per Vyriausybės programą įgyja teisinę reikšmę įpareigodamos tiek Vyriausybę, tiek ją palaikančią Seimo daugumą atitinkamai veikti.¹¹

¹¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 10 d. nutarimo "Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos" atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 1998, Nr. 5-99.

Taigi, Vyriausybės programa vertintina kaip teisinis dokumentas, kuriame išdėstytos tam tikro laikotarpio valstybės veiklos gairės.¹² Tai yra teisinis dokumentas, kadangi Vyriausybė gauna įgaliojimus veikti, kai Seimas pritaria jos programai, kartu tai yra ir politinis dokumentas, nes jame atsispindi Seimo rinkimus laimėjusių politinių partijų programinės nuostatos.

¹² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 10 d. nutarimo "Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos" atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 1998, Nr. 5-99.

2. LR Vyriausybės 1999-2006 metais sudariusių politinių partijų programinės nuostatos finansų politikos srityje, jų įtvirtinimas Vyriausybės programose bei jų įgyvendinimas

Kaip jau buvo minėta, valstybės politinės sistemos funkcionavimą įtakoja ir Vyriausybės sudėtį įeinančių politinių partijų programinės nuostatos, kurios per Vyriausybės programą įgyja teisinę reikšmę. Vyriausybę sudaro kelių politinių partijų atstovai, kurie suderinę savo partijų politines nuostatas įtvirtina jas atitinkamos Vyriausybės programoje.

Kituose poskyriuose yra nagrinėjamos 1999-2006 metų Vyriausybės sudariusių politinių partijų programinės nuostatos finansų politikos srityje, jų įtvirtinimas atitinkamos Vyriausybės programoje bei jų įgyvendinimas.

2.1. 2000-2006 valstybės bei savivaldybių biudžetai

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 121 str. įtvirtina, kad Lietuvos biudžetinę sistemą sudaro savarankiškas LR valstybės biudžetas, taip pat savarankiški vietos savivaldybių biudžetai.

LR valstybės biudžetas yra centralizuotas finansinių išteklių fondas, kuris naudojamas valstybinėms programoms finansuoti. Valstybės biudžetas - tai piniginiai santykiai, susiklostantys tarp valstybės ir subjektų sudarant ir paskirstant biudžetinį fondą, skirtą finansuoti nacionalinę ekonomiką, valstybės gynybą ir valdymą. Ekonominių požiūriu - tai vienas iš būdų paskirstyti nacionalines pajamas (būtent nacionalinį turta). Valstybinio biudžeto dėka valstybė turi galimybę sukonzentruoti finansinius resursus strategiškai svarbiose ekonominio ir socialinio vystimosi srityse ir įgyvendinti valstybinį reguliavimą rinkos ekonomikos sąlygomis. LR Biudžeto sandaros įstatymo 13 straipsnyje yra įtvirtinta valstybės biudžeto pajamų sudėtis. Valstybės biudžeto pajamas sudaro:

- 1) pajamos iš mokesčių, gaunamos į valstybės biudžetą pagal įstatymus ir kitus teisės aktus;
- 2) pajamos iš valstybės turto (išskyrus pajamas, gaunamas pagal Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymą);
- 3) valstybės biudžetinių įstaigų pajamos;
- 4) negražintina finansinė parama (piniginės lėšos);
- 5) dotacijos;
- 6) kitos pajamos.

Savivaldybių biudžetas yra savivaldybės tarybos patvirtintas savivaldybės pajamų ir asignavimų planas biudžetiniams metams¹³. Savivaldybių biudžetuose sukaupiamos lėšos, reikalingos įstatymų priskirtoms funkcijoms vykdyti ir savivaldybėms įstatymų deleguotoms valstybės funkcijoms bei programoms įgyvendinti. Savivaldybių finansai yra visuma piniginių santykių, kuriems esant sudaromi ir naudojami finansinių išteklių fondai, skirti savivaldybių poreikiams tenkinti bei jų funkcijoms vykdyti. Atkreiptinas dėmesys į vieną esminių savivaldybių biudžetų bruožų, jog savivaldybių biudžetai yra tvirtinami be deficito. LR Biudžeto sandaros įstatymo 22 straipsnyje yra įtvirtinta savivaldybės biudžeto pajamų sudėtis. Savivaldybių biudžetų pajamas sudaro:

- 1) pajamos iš mokesčių, gaunamos į savivaldybių biudžetus pagal įstatymus ir kitus teisės aktus;
- 2) pajamos iš savivaldybių turto (išskyrus pajamas, gaunamas pagal Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymą);
- 3) savivaldybių biudžetinių įstaigų pajamos;
- 4) pajamos, gautos už išnuomotą arba suteiktą naudotis valstybinę žemę, valstybinio vidaus vandenų fondo vandens telkinius ir Vyriausybės nustatyta tvarka paskirsčius lėšas už parduotus ne žemės ūkio paskirčiai valstybinės žemės sklypus;
- 5) valstybės biudžeto dotacijos ir kitos pervedamos lėšos;
- 6) negražintina finansinė parama (piniginės lėšos);
- 7) kitos įstatymų nustatytos pajamos.

Visos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sukaupiamos lėšos sudaro Lietuvos nacionalinio biudžeto pajamas.

Pažymėtina, kad LR Vyriausybė (Finansų ministerija) yra pagrindinė institucija, rengianti valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių projektus, kuriuos vėliau tvirtina LR Seimas. Valstybės biudžeto projektas rengiamas trejiems biudžetiniams metams remiantis Vyriausybės programa, valstybės ilgalaikės raidos strategija, strateginio planavimo principais, LR Biudžeto sandaros įstatymu, kitais įstatymais bei kitais teisės aktais, šalies ūkio plėtros makroekonominėmis prognozėmis, Europos Sąjungos paramos strateginiais dokumentais, ministerijų ir Vyriausybės įstaigų strateginiais veiklos planais ir Vyriausybės patvirtintais nacionalinio biudžeto prognozuojamais pagrindiniais rodikliais, taip pat valstybės biudžeto asignavimų valdytojų pateiktomis programomis ir programų sąmatų projektais¹⁴. Vyriausybė atitinkamų metų Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo

¹³ Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas//Valstybės žinios. 1990, Nr. 24-596.

¹⁴ Ten pat.

įstatymo projektą pateikia Seimui ne vėliau kaip prieš 75 kalendorines dienas iki biudžetinių metų pabaigos.

2.1.1. Bendrosios biudžeto politikos nuostatos

Kaip jau minėta ankstesniame skyriuje, LR Vyriausybė yra pagrindinė institucija, rengianti valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių projektus. Vienas iš šaltinių, kuriuo remiamasi sudarant šiuos projektus, yra Vyriausybės programose įtvirtintos nuostatos, nusakančios biudžeto politikos vykdymo kryptis ir bendruosius principus. Kiekviena Vyriausybė savo programoje numato esminius biudžeto planavimo, biudžeto formavimo, jo lėšų skirstymo principus bei pagrindines gaires, kuriomis vėliau vadovaujasi rengdama nacionalinio biudžeto finansinių rodiklių projektą.

Išanalizavus 1999-2006 metų Vyriausybių programas bei jose įtvirtintas bendrąsias biudžeto politikos nuostatas, galima išskirti šio laikotarpio Vyriausybių prioritetines sritis biudžeto politikos formavimo srityje.

LR Seimas 1999 metų birželio 10 d. nutarimu Nr. VIII-1221 pritarė Ministro Pirmininko Rolando Pakso pristatytai devintosios LR Vyriausybės programai. Šią Vyriausybę sudarė Tėvynės sąjungos (Lietuvos konservatorių), Lietuvos centro sąjungos, Lietuvos liberalų sąjungos bei Lietuvos krikščionių demokratų partijos atstovai.

Devintoji LR Vyriausybė manė, kad yra būtina tobulinti savivaldybių finansavimą, pirmiausiai savivaldybių biudžetų pajamų formavimo metodiką, nustatant ilgalaikius stabilius savivaldybių pajamų formavimo šaltinius, paremtus griežtesniais kriterijais, bendrais visoms savivaldybėms neatsižvelgiant į jų dydį bei surenkamas pajamas. Tuometinė savivaldybių finansavimo sistema buvo neskaidri ir neužtikrino kiekvienos savivaldybės savarankiškumo bei jos veiklos efektyvumo. Fizinių asmenų pajamų mokesčio ir juridinių asmenų pelno mokesčio, kurie sudaro pagrindinę savivaldybių pajamų dalį, normatyvai buvo nustatomi kasmet kiekvienai savivaldybei individualiai, priklausomai nuo jai apskaičiuotų išlaidų. Tokia tvarka diskredituoja pačią mokesčių priskyrimo savivaldybėms idėją, nes ekonomine prasme nesiskiria nuo dotavimo. Pačių savivaldybių administravimui priskirti mokesčiai sudaro nedidelę pajamų dalį, savivaldybių galimybes įtakoti šių mokesčių dydį ar bazę riboja įstatymai. Savivaldybės nesuinteresuotos surinkti daugiau pajamų, nes tai gali atsigręžti joms nepalankia linkme tvirtinant kitų metų biudžetą - gali būti sumažinti fizinių asmenų pajamų mokesčio ir juridinių asmenų pelno mokesčio normatyvai. Todėl savivaldybėms sunku patikimai planuoti savo biudžetus ir kryptingai finansuoti numatytas sritis.

1999 metų lapkričio 11 d. LR Seime buvo patvirtinta Andriaus Kubiliaus Vyriausybės programa ir dešimtoji LR Vyriausybė gavo įgaliojimus veikti. Šią Vyriausybę sudarė Tėvynės sąjungos (Lietuvos konservatorių), Lietuvos centro sąjungos, Lietuvos liberalų sąjungos bei Lietuvos krikščionių demokratų partijos atstovai. Iš esmės Vyriausybės sudėtis liko nepakitusi.

Dešimtoji LR Vyriausybė numatė pertvarkyti biudžeto sandarą, siekiant galutinai įdiegti programinio biudžeto formavimo principus, kuriais remiantis biudžeto lėšos būtų skiriamos ne asignavimų valdytojams, o jų vykdomoms programoms. Programinis biudžeto formavimas gali padidinti biudžeto lėšų panaudojimo efektyvumą ir sudaryti prielaidas geresniam valstybės funkcijų vykdymui¹⁵. Taip pat Vyriausybė numatė didinti valstybės finansų valdymo efektyvumą, kartu suteikti kuo daugiau teisių asignavimų valdytojams.

LR Seimas 2000 metų lapkričio 9 d. nutarimu Nr. IX-20 pritarė Ministro Pirmininko Rolando Pakso pateiktai vienuoliktosios LR Vyriausybės 2000–2004 metų programai. Vyriausybę sudarė dviejų politinių partijų atstovai: daugumą sudarė Lietuvos liberalų sąjunga, prie jos prisijungė Naujosios sąjungos (socialliberalų) atstovai.

Vienuoliktąją LR Vyriausybę savo veiklos programoje numatė būtinybę užtikrinti, kad artimiausių metų valstybės biudžeto deficitas būtų ne didesnis kaip 2-3 procentai ir kasmet mažėtų, kol bus subalansuotas.

Programoje įtvirtinta nuostata, kad valstybės biudžeto lėšomis būtų finansuojamos tik tos priemonės, kurios numatytos konkrečiame įstatyme nurodytam tikslui pasiekti, o ne sritys, „tradiciškai“ remiamos valstybės. Iš esmės buvo įtvirtinta nuostata ir toliau plėtoti bei vystyti programinį biudžeto formavimą, biudžeto lėšas skiriant konkrečiai asignavimų valdytojo programai finansuoti. Be to, Vyriausybė numatė, jog valstybės biudžeto lėšos būtų skiriamos atsižvelgiant į asignavimų valdytojo ankstesnių metų biudžeto panaudojimo efektyvumą.

Ši Vyriausybė pasisakė už tai, kad būtų sudaromas konsoliduotas biudžetas, kuomet į valstybės biudžetą yra įtraukiamos visos valstybės išlaidos ir pajamos, įskaitant visus iš privalomų įmokų formuojamus fondus, o valstybės biudžetas svarstomas kartu su visais nebiudžetiniais fondais (kol jų yra).

Pažymėtina, jog vienuoliktąją LR Vyriausybę siekė, kad biudžeto planavimas būtų orientacinis, pajamos iš baudų ir konfiskacijų nebūtų planuojamos mokesčius administruojančioms institucijoms ir šios pajamos nebūtų nurodomos biudžete, kaip buvo iki tol.

Vyriausybė numatė palaipsniui atsisakyti centralizuoto biudžeto lėšų perskirstymo, sudarant galimybę savivaldybėms formuoti savo biudžetus iš vietinių mokesčių ir rinkliavų. Vyriausybė matė būtina nustatyti, kad tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys mokėtų dviejų dalių

¹⁵ Lietuvos laisvosios rinkos instituto analitinė medžiaga dėl 2000 metų biudžeto// <http://www.lrinka.lt/Tyrimai/Biudzetas/Biudz2000.phtml>; prisijungimo laikas: 2007-06-12

mokesčius – fiksuotą dalį valstybei ir savivaldybei. Vyriausybė siekė įstatymais įteisinti ribas, kurių laikydamasi kiekviena savivaldybė pati galėtų nustatyti jai mokamų mokesčių dydį. Šiomis Vyriausybės programos nuostatomis iš esmės buvo siekiama tęsti savivaldos reformą.

Nuo 2001 metų liepos 12 d. darbą pradėjo Algirdo Mykolo Brazausko vadovaujama dvyliktoji LR Vyriausybė, sudaryta iš Lietuvos socialdemokratų partijos (LSDP) ir Naujosios sąjungos (socialliberalų) atstovų.

Dvyliktoji LR Vyriausybė užsibrėžė tikslą laikytis griežtos fiskalinės politikos. Ši Vyriausybė taip pat numatė konsoliduoti valstybės lėšų valdymą ir visus nebiudžetinius fondus svarstyti kartu su nacionaliniu biudžetu, atsižvelgiant į tai, kad šalies biudžeto sudarymo, apskaitos ir atskaitomybės tvarka turėjo atitikti Lietuvos tarptautinius įsipareigojimus.

Įgyvendindama programinio biudžeto formavimo principus, Vyriausybė numatė taikyti griežtesnius kriterijus programoms, kurioms yra skiriamos biudžeto lėšos, finansuojant programas, kurios yra pagrįstos realiais ekonominiais skaičiavimais. Įgyvendinant šias programines nuostatas valstybės biudžeto lėšos kaip ir anksčiau buvo koncentruojamos pagrindiniams Vyriausybės užsibrėžtiems strateginiams tikslams įgyvendinti. Valstybės lėšos pirmiausia buvo skiriamos įgyvendinti projektams, susijusiems su Lietuvos konkurencingumo tarptautinėse rinkose didinimu, ekonominio ir socialinio atotrūkio nuo Europos Sąjungos valstybių mažinimu, skatinantiems ekonomikos augimą ir gerinantiems visuomenės gyvenimo kokybę. Atsižvelgiant į tai, kito ir investicijų projektų finansavimo struktūra – vis daugiau valstybės lėšų buvo skiriama kartu su Europos Sąjunga vykdomiems projektams finansuoti.

Savivaldybių biudžetai, Vyriausybės nuomone, buvo tobulintina valstybės finansų valdymo sritis, priskiriant savivaldybėms pastovius vietinius mokesčius bei rinkliavas, kadangi kintant savivaldybių funkcijoms ar įsipareigojimams, turi keistis ir jų pajamos. Vyriausybė matė būtina sudaryti savivaldybėms galimybes gauti papildomų pajamų nuomojant bei parduodant joms valstybės perduotą žemę bei kitą turtą, gaunant žemės ir nekilnojamo turto mokesčius. Tai iš esmės padidintų savivaldybių finansinį savarankiškumą, užtikrintų sveiką konkurenciją tarp savivaldybių. Be to, Vyriausybė savivaldybių reformos srityje įtvirtino siekį perkelti socialinės pašalpos bei valstybinių pašalpų šeimoms finansavimą į valstybės biudžetą, siekiant išvengti regioninio netolygumo.

LR Seimas 2004 metų gruodžio 14 d. nutarimu Nr. X-43 pritarė Ministro Pirmininko Algirdo Mykolo Brazausko pateiktai tryliktosios LR Vyriausybės programai. Šios Vyriausybės daugumą sudarė Lietuvos socialdemokratų partijos ir Darbo partijos atstovai. Vyriausybės sudėtį papildė keli ministrai iš Naujosios sąjungos (socialliberalų) bei Valstiečių ir naujosios demokratijos partijos.

Tryliktoji LR Vyriausybė, tęsdama ankstesnių Vyriausybių darbą, savo veiklos programoje numatė nacionalinį biudžetą formuoti pagal programas, vadovaujantis strateginiais valstybės tikslais, užtikrinti jo sudarymo ir vykdymo viešumą. Vyriausybė pasisakė už tai, kad valstybės biudžetas ir investicijų programa turi būti orientuota į ekonomikos ugdymą, šalies ekonominio potencialo didinimą bei investicinio įvaizdžio bei klimato gerinimą, kadangi nesugebėjimas finansuoti sričių, duodančių ekonomikos prieaugį, veda į valstybės biudžeto deficito augimą.

Ši Vyriausybė taip pat siekė toliau vykdyti savivaldybių biudžetų formavimo reformą, paskiriant savivaldybėms pastovius mokesčius.

2006 metų liepos 18 d. nutarimu Nr. X-767 LR Seimo pritarimą 2006–2008 metų veiklos programai gavo Ministro Pirmininko Gedimino Kirkilo vadovaujama keturioliktoji LR Vyriausybė. Vyriausybės daugumą sudarė Lietuvos socialdemokratų partijos atstovai, taip pat į Vyriausybės sudėtį įėjo Lietuvos valstiečių liaudininkų sąjungos, Liberalų ir centro sąjungos bei Pilietinės demokratijos partijos atstovai. Suformuotą mažumos Vyriausybę parėmė opozicijoje esanti Tėvynės sąjungos Lietuvos konservatorių partija.

Keturioliktoji LR Vyriausybė suvokė, kad norint pasiekti tvarų šalies augimą, reikės vykdyti griežtą biudžeto politiką. Šios Vyriausybės programoje įtvirtinta nuostata valstybės ir savivaldybių biudžetus formuoti pagal programas, vadovaujantis strateginiais valstybės tikslais, užtikrinti jo sudarymo ir vykdymo viešumą. Įgyvendindama biudžeto politiką Ministro pirmininko G. Kirkilo vadovaujama Pasitikėjimo Vyriausybė tobulindama savivaldybių finansų valdymo sritį 2006-2008 metais numatė atsisakyti savivaldybių biudžetų augimo apribojimo.

Iš esmės visų aptariamo laikotarpio Vyriausybių prioritetinės biudžeto politikos sritys buvo programinio biudžeto formavimo principo įgyvendinimas bei savivaldybių finansų sistemos valdymo reformos. Pažymėtina, jog Vyriausybėms pavyko įgyvendinti programinį biudžeto formavimą, tačiau savivaldybių finansų sistemos reformoje pastebimų rezultatų nebuvo pasiekta.

2.1.2.LR Vyriausybių programų nuostatos mokesčių srityje

Mokesčiai yra būtina valstybės funkcionavimo sąlyga. Mokestis - tai įstatymu nustatyti privalomi, neatlygintini juridinių ir fizinių asmenų atitinkamo dydžio mokėjimai nustatytu laiku į valstybės (savivaldybės) biudžetą, tam tikrais atvejais į nevalstybinius fondus. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 2 str. 23 d. įtvirtinta, jog mokestis – tai mokesčio įstatyme mokesčių mokėtojui nustatyta pinigine prievole valstybei.

Per kelis pastaruosius šimtmečius susiformavo trys populiariausios mokesčių teorijos, grindžiamos tokiomis pagrindinėmis idėjomis¹⁶:

1. Mokesčiai - tai kaina už valstybės teikiamas paslaugas - Valstybė įgyvendina savo politiką atsižvelgdama į visų gyventojų interesus, o už tai jai priklauso tam tikras atlygis, kurį ir sudaro renkami mokesčiai.
2. Mokesčiai yra ekonomikos stabilizavimo priemonė - siekdama visuomeninės paklausos ir pasiūlos pusiausvyros, valstybė gali veikti taikydama atitinkamą valstybės pajamų/mokesčių politiką.
3. Mokesčiai - tai pajamų išlyginimo priemonė - per mokesčius nacionalinės pajamos turi būti perskirstomos ir nukreipiamos - iš turtingųjų neturtingiesiems.

Vienas iš esminių mokesčių bruožų yra tas, kad mokestis gali būti nustatytas tik įstatymu, vadinasi, Lietuvoje tik LR Seimas gali nustatyti įvairius privalomus mokėjimus valstybei. Tačiau tam tikrą politiką mokesčių atžvilgiu vykdo ir LR Vyriausybė pagal jos programoje įtvirtintas fiskalinės politikos gaires bei nuostatas.

Nuo 1999 metų birželio 10 d. iki 1999 metų spalio 27 d. veikusią devintąją LR Vyriausybę sudarė Tėvynės sąjungos (Lietuvos konservatorių), Lietuvos centro sąjungos, Lietuvos liberalų sąjungos bei Lietuvos krikščionių demokratų partijos atstovai.

Lietuvos liberalų sąjunga pasisakė už mokesčių naštos mažinimą. Užsibrėžė tikslą panaikinti pelno mokestį, panaikinti mokesčių lengvatas ir išimtis, kartu rinkti Sodros bei pajamų mokesčius, supaprastinti šių mokesčių administravimą¹⁷.

Lietuvos centro sąjunga pasisakė už nacionalinei bendruomenei palankios mokesčių sistemos sukūrimą¹⁸.

Lietuvos krikščionių demokratų partija (LKDP) vadovavosi nuostata, kad mokesčių sistema turi būti grindžiama teisingumo, ekonominio efektyvumo, administravimo paprastumo, mokesčių įplaukų produktyvumo ir elastingumo principais. Pastarasis suprantamas kaip pakankamos pajamų apimtys valstybės išlaidoms padengti surinkimas ir spartesnis, lyginant su nacionalinių pajamų didėjimu, įplaukų didėjimas neįvedant naujų mokesčių ir nedidinant tarifų.

¹⁶ Finansų ministerijos fiskalinės politikos interneto kursas. 7 paskaita. Valstybės pajamų politika// <http://66.102.9.104/search?q=cache:gVcSx7tofqcJ:finansai.tripod.com/P7.htm+1,+Mokes%C4%8Diai+-+tai+kaina+u%C5%BE+valstyb%C4%97s+teikiamas+paslaugas&hl=lt&ct=clnk&cd=6&gl=lt>; prisijungimo laikas: 2006-12-10.

¹⁷ Lietuvos liberalų sąjungos programa// http://www3.lrs.lt/n/rinkimai/20001008/prog_lib.htm; prisijungimo laikas: 2007-03-15.

¹⁸ Lietuvos centro sąjungos programa // <http://216.239.59.104/search?q=cache:TRMnOfWRSaUJ:centropartija.lt/mp.htm+Ma%C5%BEOji+programa&hl=lt&ct=clnk&cd=1&gl=lt>; prisijungimo laikas: 2007-03-15.

Teisingumo principas reikalauja, kad didelės pajamos būtų apmokestinamos santykinai daugiau taikant progresinę tarifų skalę¹⁹.

LKDP manymu, mokesčių politika turi švelninti gyventojų turtinę diferenciaciją, stiprinti jų perkamąją galią, skatinti papildomų darbo vietų kūrimą ir sudaryti palankias sąlygas pradėti smulkųjų verslą. Taip pat būtina įvesti progresyvinę, su ūkinės veiklos plėtros skatinimo kriterijais subalansuotą fizinių asmenų pajamų mokesčių sistemą, panaudojant šeimos pajamų mokesčio modelį, kai mokesčių dydis priklauso nuo vienam šeimos nariui tenkančių vidutinių pajamų. Būtina suteikti gyventojams teisę pasirinkti mokėti arba fizinių asmenų pajamų, arba alternatyvų šeimos pajamų mokestį. LKDP pasisakė už paramą smulkiam ir vidutiniam verslui²⁰.

Suderinę savo politines nuostatas Vyriausybė parengė savo 1999-2000 metų veiklos programą. Atskirame šios programos skyriuje „Sutvarkyti mokesčius ir jų administravimą“ yra įtvirtintos mokesčių politikos nuostatos.

Visų pirma, siekdama tobulinti mokesčių administravimą, Vyriausybė numatė pašalinti LR mokesčių administravimo įstatymo nuostatų prieštaravimus kitiems teisės aktams. Taip buvo siekiama sukurti vieningą mokesčių administravimo sistemą.

Vyriausybė užsibrėžė siekį suvienodinti visų ūkio subjektų taip pat atskirų prekių grupių apmokestinimo sąlygas. Šiuo tikslu buvo numatoma panaikinti nepagrįstas lengvatas ar išimtis, kadangi dėl įstatymų suteiktų mokesčių lengvatų mažėja į valstybės bei savivaldybių biudžetus surenkamos mokestinės pajamos. Tačiau Programoje įtvirtinta nuostata, kad Vyriausybė sieks nustatyti daugiau mokestinių lengvatų fiziniams ir juridiniams asmenims, teikiantiems labdarą ir paramą, ypač tiems, kurie remia kultūros, sporto ir kitas ne pelno organizacijas.

Vyriausybė numatė dar labiau išplėsti apmokestinimo bazę ir atitinkamai mažinti mokesčių našta juos mokantiems asmenims, palengva mažinant mokesčio tarifą.

Atsižvelgdama į tai, kad iki tol palaiptai buvo mažinamas pelno mokestis, ši Vyriausybė numatė visiškai atsisakyti pelno mokesčio, apmokestinant tik vartojimui naudojamas pajamas. Vyriausybė užsibrėžė tikslą skatinti verslą ir investicijas. Nuo 2000 metų buvo planuojama visiškai neapmokestinti įmonių pajamų, skirtų verslui plėtoti. Pertvarkius mokesčius buvo numatoma siekti, jog verslo pajamos (įskaitant dividendus ir palūkanas) nebūtų pakartotinai apmokestinamos. Vyriausybė išsikėlė tikslą vengti dvigubo ir išankstinio apmokestinimo. Tokiu būdu buvo siekiama skatinti užsienio investicijas į Lietuvos Respublikos ūkį.

Vyriausybė taip pat numatė laipsniškai įgyvendinti nekilnojamo turto mokestį, kuris būtų imamas tik už ypač brangius pastatus ir žemę.

¹⁹ LKD Programa// http://www.lkdp.lt/new/index.php?option=com_content&task=view&id=14&Itemid=42; prisijungimo laikas: 2007-03-15.

²⁰ Ten pat.

Nuo 2000 metų Vyriausybė numatė sudaryti gyventojams sąlygas iki 2 proc. pajamų mokesčio mokėti pasirinktinai - arba į LR valstybės biudžetą, arba (pagal tikslinę paskirtį) labdaros organizacijoms ir valstybės pripažintų tradicinių bažnyčių, vienuolynų pastatams bei bažnyčių įsteigtiems globos namams išlaikyti.

Taip pat Vyriausybė numatė mažinti baudas už mokesčių nesumokėjimą dėl klaidos ar kitais netyčiais atvejais ir griežtinti atsakomybę už tyčinį vengimą mokėti mokesčius. Šiuo tikslu Vyriausybė numatė sutvarkyti sankcijų struktūrą, atsižvelgiant į tai, kad sankcijų dydis turi atitikti padarytą pažeidimą.

Siekdama tobulinti socialinę apsaugą daugiausiai dėmesio skiriant socialiniam teisingumui, ši Vyriausybė matė būtina siekti socialinės apsaugos sistemos universalumo. Šiuo tikslu Vyriausybė numatė mažinti išskirtines socialines garantijas turinčių gyventojų grupių kieki bei siekti, kad minimalaus gyvenimo lygio ir valstybės remiamų pajamų, nuo kurių priklauso dauguma socialinių išmokų, didėjimas neatsiliktų nuo faktinės infliacijos.

Vyriausybė tikėjosi, kad taip sutvarkius mokesčius, įplaukos į LR valstybės biudžetą neturi sumažėti.

Atsižvelgiant į tai, jog ši Vyriausybė savo veiklą tęsė tik 4 mėnesius, nebuvo pasiektas realus Vyriausybės programinių nuostatų įgyvendinimas.

1999 metų lapkričio 11 d. darbą pradėjusią dešimtąją Vyriausybę sudarė Tėvynės sąjungos (Lietuvos konservatorių), Lietuvos centro sąjungos, Lietuvos liberalų sąjungos bei Lietuvos krikščionių demokratų partijos atstovai. Iš esmės Vyriausybės sudėtis liko nepakitusi.

Suderinę savo politines nuostatas Vyriausybė parengė 1999-2000 metų programą bei jos įgyvendinimo priemones.

Atsižvelgdama į valstybės siekį prisijungti prie Europos Sąjungos valstybių narių ir bendros Europos erdvės, Vyriausybė numatė suderinti mokesčių teisinę bazę su Europos Sąjungos teisės aktų reikalavimais.

Ši Vyriausybė taip pat siekė teisės aktuose numatytų lengvatų ir kompensacijų kai kurioms socialinėms ir profesinėms grupėms palaipsnio atsisakymo.

Vyriausybė numatė pakeitimus, susijusius su pridėtinės vertės mokesčio lengvatų taikymu. Buvo numatoma nuo 2000 metų sausio 1 d. kompensuoti 50 procentų pridėtinės vertės mokesčio už šildymą, o nuo 2000 metų birželio 1 d. – visai atsisakyti pridėtinės vertės mokesčio už šildymą kompensacijos.

Vyriausybė numatė išplėsti apmokestinimo bazę ir atitinkamai mažinti mokesčių našta juos mokantiems asmenims, palengva mažinant mokesčio tarifą. Įgyvendindama šią nuostatą, Vyriausybė užsibrėžė tikslą iš naujo apsvarstyti ir pateikti Lietuvos Respublikos Seimui jau parengtą Gyventojų pajamų mokesčio ir turto deklaravimo įstatymo projektą, kuriame numatoma

išplėsti apmokestinimo bazę ir po truputį mažinti mokesčio tarifą, taip pat taikyti baigtinį atsiskaitymą su biudžetu pateikiant metinę pajamų deklaraciją, nustatant tam tikras išlygas asmenims, gaunantiems tik tam tikros rūšies pajamas (darbo užmokestį, neapmokestinamas pajamas ir kt.), be to, numatyti nuostatą dėl tam tikrų (ribotų) leidžiamų atskaitymų iš bendrųjų pajamų (palūkanos už paimtą kreditą vienam gyvenamajam būstui statyti, labdarai skirtos sumos, įmokos į pensijų fondus ir gyvybės draudimo įmokos), taip pat numatoma, kad turtą deklaruotų tik tam tikri asmenys (politikai, Valstybinės mokesčių inspekcijos ir Muitinės departamento pareigūnai, teisėjai ir pan.).

Atsižvelgdama į kitų valstybių patirtį, Vyriausybė numatė palaipsniui įvesti nekilnojamojo turto mokestį. Gyventojams nuosavybės teise priklausantį nekilnojamąjį turtą (pastatus ir statinius) Vyriausybė numatė apmokestinti tik išanalizavus pasaulinę praktiką bei parengus reikiamų duomenų apie nekilnojamąjį turtą bei jo savininkus bazę. Tačiau apmokestinti gyventojams priklausantį nekilnojamąjį turtą šiai Vyriausybei nepavyko.

Vyriausybė numatė pakeisti patentų išdavimo tvarką bei sąlygas atsisakant patentų išdavimo individualioms (personalinėms) įmonėms. Nuo 2000 metų balandžio 1 d. panaikinus patentų išdavimą juridinio asmens teisių neturinčioms įmonėms, sumažėjo įmonių fizinių asmenų pajamų mokesčio pajamos už patentus. Taip pat sumažėjo fizinių asmenų pajamų mokesčio įplaukos už patentus gyventojams, nes gyventojai galėjo išsipirkti patentus tik kelioms dienoms²¹.

Skatindama smulkų ir vidutinį verslą, Vyriausybė programiniu lygiu įtvirtino būtinybę išplėsti smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo galimybes. Įgyvendinant šią nuostatą buvo siekiama tobulinti smulkaus ir vidutinio verslo paskolų garantijų sistemą, sutelkti vienoje vietoje galimus smulkaus ir vidutinio verslo paramos mechanizmus. Taip pat įgyvendinti smulkaus ir vidutinio verslo kreditavimo fondą (mikrokreditavimo), kuris užtikrintų, kad mikrokreditų (iki 60000 litų) gautų smulkūs ir vidutiniai verslininkai pagal supaprastintą kreditavimo modelį. Taip pat buvo numatoma įsteigti rizikos kapitalo fondą, kuris padėtų formuoti naujų ir besiplečiančių smulkių įmonių kapitalą, išgydamas jų akcijų. Vyriausybė numatė, jog įmonė šio fondo lėšas galėtų naudoti investicijoms arba apyvartinėms lėšoms formuoti.

Vyriausybė programoje įtvirtino siekį sumažinti juridinių asmenų pelno mokesčio tarifą. Nuo 2000 metų sausio 1d. pelno mokesčio tarifas sumažintas nuo 29 iki 24 procentų. Dėl šio mokesčio tarifo pasikeitimo sumažėjo biudžeto gaunamos pajamos²². Nuo 2000 metų sausio 1 d.

²¹ Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2000 metų nacionalinio biudžeto pajamų apžvalga.

²² Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2001 metų nacionalinio biudžeto pajamų apžvalga.

įsigaliojo LR Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymo 5 str. nuostata, leidžianti įmonėms apmokestinamąjį pelną mažinančioms sąnaudoms priskirti stojamųjų narių įnašų sumą, narių mokesčių sumą ir tikslinių nario įmokų sumas (ne didesnes kaip 0,2 proc. realizavimo pajamų, jei šie įnašai, mokesčiai arba tikslinės įmokos sumokami juridiniams asmenims, kurių veiklą reglamentuoja specialūs įstatymai ir kurių veiklos tikslas nėra pelno siekimas). Iki to laiko apmokestinamąjį pelną mažinančioms sąnaudoms buvo leidžiama priskirti tik nario mokesčius, sumokėtus Lietuvos prekybos ir pramonės ir amatų rūmams bei jų asociacijai. Toks pakeitimas taip pat padidino įmonių apmokestinamąjį pelną mažinančias sąnaudas bei sumažino juridinių asmenų pajamų mokesčio sumas. Nuo 2000 metų sausio 1 dienos įsigaliojo dar vienas LR Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymo 5 str. papildymas, pagal kurį apmokestinamąjį pelną mažinančioms sąnaudoms leidžiama priskirti mokesčiniu laikotarpiu atsiradusių beviltiškų skolų sumą, jei iki mokesčio laikotarpio ta suma buvo įtraukta į įmonės realizavimo pajamas. Nuo 2000 metų sausio 1 d. buvo nustatyti nauji maksimalūs ilgalaikio materialiojo ir nematerialiojo turto nusidėvėjimo (amortizacijos) ekonominiai normatyvai, pagal kuriuos kai kurio turto nusidėvėjimo laikas sutrumpėjo. Dėl to daugumos įmonių apmokestinamąjį pelną mažinančios ilgalaikio turto nusidėvėjimo sąnaudos padidėjo ir tuo pačiu mažėjo apmokestinamasis pelnas bei mokamas juridinių asmenų pelno mokestis²³.

Vyriausybė programoje numatė pakeisti atskaitymų iš akcizų į Kelių fondą dydžius. Nuo 2000 metų į Kelių fondą turėjo būti pervedama 32 proc. akcizo pajamų už realizuotą benzina, dyzelinius degalus bei tepalus. Iki tol (1999 metais) šie atskaitymai sudarė 35 proc.

Kaip ir jos pirmtakė, dešimtoji Vyriausybė numatė galimybę nuo 2001 metų iki 2 procentų pajamų mokesčio mokėti pasirinktinai – arba į Lietuvos Respublikos valstybės biudžetą, arba (pagal tikslinę paskirtį) labdarą teikiančioms institucijoms ir valstybės pripažintų tradicinių bažnyčių, vienuolynų pastatams bei bažnyčių įsteigtiems globos namams išlaikyti.

Nuo 2000 metų lapkričio 9 d. veikusią vienuoliktąją LR Vyriausybę sudarė dviejų politinių partijų atstovai: daugumą sudarė Lietuvos liberalų sąjunga, prie jos prisijungė Naujosios sąjungos (socialliberalų) atstovai.

Kaip jau buvo minėta, Lietuvos liberalų sąjunga pasisakė už mokesčių naštos mažinimą, užsibrėžė tikslą panaikinti pelno mokestį, panaikinti mokesčių lengvatas ir išimtis, kartu rinkti Sodros bei pajamų mokesčius, supaprastinti šių mokesčių administravimą.

Naujosios sąjungos (socialliberalų) programoje deklaruojama parama verslui, ypač smulkiajam, bei jo liberalizavimas. Ši politinė partija pasisakė už pagrįstą, teisėtą ir prasmingą pajamų bei turto apmokestinimą. Partija siekė biudžeto paskirstymo bei fiskalinėmis

²³ Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2001 metų nacionalinio biudžeto pajamų apžvalga.

priemonėmis sureguliuoti, kad atlyginimų ir pensijų augimas būtų ne mažesnis nei šalies BVP augimas. Partija pasisakė už neapmokestinamo minimumo didinimą, kol jis pasieks minimalaus atlyginimo dydį. Taip pat pasisakė už neapmokestinamo pajamų dydžio diferencijavimą. Atsižvelgiant į visuomenės senėjimo ir emigracijos grėsmę, siekė nustatyti daug didesnę neapmokestinamų pajamų dydį tėvams, auginantiems vaikus, bei jauniems darbuotojams, baigusiems mokslus²⁴.

Susitarimo bei kompromisų pagrindu parengtoje programoje visų pirma Vyriausybė numatė parengti naują mokesčių sistemos koncepciją. Vyriausybės programos įgyvendinimo priemonėse šis Vyriausybės siekis yra detalizuojamas. Šiam tikslui įgyvendinti reikalinga pateikti mokesčių sistemos gaires, susisteminti ir suderinti pagrindinių mokesčių principus ir nuostatas. Vienuoliktosios LR Vyriausybės programoje numatyta parengti esamų mokesčių įstatymų pakeitimus, siekiant, kad mokesčių teisės aktuose būtų aiškios, tikslios ir vienareikšmiškai suprantamos mokesčių apskaičiavimo taisyklės.

Vyriausybė įtvirtino siekį pamažu atsisakyti mokesčių lengvatų ir išimčių taikymo. Šiam siekiui įgyvendinti, Vyriausybė numatė keisti visus mokesčių įstatymus, kuriuose numatytos lengvatos, siekiant suvienodinti visų mokesčių mokėtojų teises, atsisakyti visų mokesčių lengvatų, o socialiai remtiniams asmenims nustatyti kitokius paramos būdus.

Nustačius mokesčių pakeitimų fiskalinius ir makroekonominius padarinius, Vyriausybė numatė, kad nuo 2002 metų sausio 1 d. būtų atsisakyta juridinių asmenų pelno mokesčio apmokestinant dividendus.

Vyriausybė įtvirtino siekį, jog nuo 2003 metų sausio 1 d. fizinių asmenų pajamų mokesčio tarifas palaipsniui būtų suvienodintas ir sumažintas iki 24 procentų, nuo 2004 metų sausio 1 d. fizinių asmenų gaunamų pajamų neapmokestinamas minimumas būtų padidintas iki 320 litų. Šių nuostatų Vyriausybei nepavyko įgyvendinti.

Vyriausybė programoje įtvirtino siekį, kad akcizas prekėms (iš jų- ir prabangos) būtų taikomas tik tada, kai tai būtina Lietuvai integruojantis į tarptautines organizacijas. Atsižvelgiant į tai, jog akcizų srityje neatitikimas tarp nacionalinės ir ES teisės buvo gana ryškus tiek apmokestinimo mechanizmo, tiek mokesčio objekto, tiek ir taikomų tarifų prasme, Vyriausybė taip pat siekė numatyti tik tris akcizo objektus pagal Europos Sąjungos *ACQUIS* privalomus reikalavimus – alkoholi, apdorotą tabaką ir mineralinį kurą. Tuo metu Lietuvoje apmokestinamų akcizais prekių sąrašas buvo gerokai platesnis. Tačiau siekis per trumpą laiką pasiekti minimalią ES apdorotam tabakui taikomą akcizo normą turėtų ir neigiamų pasekmių, kadangi tai sumažintų šios prekių rūšies vartojimą ir turėtų neigiamos įtakos cigarečių gamintojams bei biudžeto

²⁴ Naujosios sąjungos (socialliberalų) programa // <http://www.nsajunga.lt/Default.aspx?Element=ViewArticles&TopicID=25>; prisijungimo laikas: 2007-03-15.

įplaukoms. Taip pat svarbu tai, jog padidėtų nelegalus cigarečių importas iš “pigų” cigarečių valstybių (Rusijos, Baltarusijos ir t.t.) ir atsirastų papildomos paskatos korupcijai muitinėse.

Ši Vyriausybė numatė keisti kelių mokesčio nustatymo tvarką, atsisakant jo skaičiavimo nuo įmonių apyvartos. Šiuo tikslu nuo 2002 metų sausio 1 d. buvo numatoma atsisakyti įmonių apmokestinimo pagal realizavimo pajamas (įplaukas), palikus kitas įmokas į Kelių fondą (specialią kelių fondo programą Lietuvos Respublikos valstybės biudžete). Taip pat buvo pakeistas atskaitymų procentas nuo naftos produktų į kelių fondą. (2000 m. į kelių fondą buvo atskaitoma 32 proc., 2001 metų pirmą pusmetį - 35 proc., o nuo 2001 metų liepos 1 d. - 38 proc.) Dėl kelių fondo dalies padidinimo valstybės biudžetas per 2001 metų vienuolika mėnesių gavo mažiau 35 mln. litų akcizo mokesčio²⁵.

Vyriausybė savo programoje numatė tam tikras lengvatas pridėtinės vertės mokesčio atžvilgiu. Ji įtvirtino siekį, kad pridėtinės vertės mokestis būtų diferencijuojamas: už statybas ir statybos darbus būtų nustatytas 5 procentų pridėtinės vertės mokestis, o gyventojams už šildymo paslaugas – 9 procentų pridėtinės vertės mokestis. Ši nuostata buvo įgyvendinta 2001 metų liepos 1 d.

Nuo 2001 metų liepos 1 d. įsigaliojo PVM įstatymo 17 str. nuostatos, pagal kurias buvo supaprastinta PVM grąžinimo tvarka (panaikinta nuostata, kad PVM grąžinama pagal įmonių, turinčių teisę susigražinti iš biudžeto per mokestinį laikotarpį susidariusio PVM skirtumo likutį, sąrašą, panaikintos ir kalendorinio pusmečio PVM deklaracijos, o pasibaigus mokestiniam laikotarpiui įmonės, nepadariusios piktybinių mokesčių įstatymų pažeidimų, laiku deklaruojančios ir mokančios mokesčius, gali susigražinti PVM, apskaičiuotą nuo apmokestinamosios vertės prekių ir paslaugų, kurioms pritaikytas 0 PVM tarifas, bei PVM, atskaitytą už ilgalaikį turtą arba prekes ir paslaugas, skirtas ilgalaikio turto pasistatymui ir (arba) nebaigta statybai). PVM įstatymo pakeitimas, pagal kurį autorių teisių, konsultavimo, teisės, audito, buhalterinės, reklamos, rinkos tyrimo, telekomunikacijų paslaugos, programinės įrangos sukūrimas, duomenų apdorojimas, informacijos perdavimas, taip pat tarpininkavimo paslaugos, - kai šių paslaugų gavėjas yra užsienio valstybės juridinis asmuo, yra apmokestinamos 0 (nuliniu) PVM tarifu. Anksčiau tokios paslaugos (jeigu jos buvo atliktos Lietuvoje) buvo apmokestinamos 18 proc. PVM tarifu.

Vyriausybė savo programoje numatė siekti, kad būtų pakeista muitinės prekių vertės nustatymo tvarka ir palaipsniui mažinami muitai. Šios priemonės tikslas – parengti naują Prekių muitinio įvertinimo tvarką ir kontrolės metodiką, kad būtų visiškai pašalinti tuometinės muitinės

²⁵ Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2001 metų nacionalinio biudžeto pajamų apžvalga.

vertės nustatymo trūkumai. Taip pat Vyriausybė įsipareigojo suderinti Lietuvos importo muitų tarifus su Europos Sąjungos muitų tarifais.

Skatindama gyventojus taupyti ir ugdyti investavimo kultūrą, vienuoliktoji LR Vyriausybė numatė panaikinti vertybinių popierių vertės padidėjimo mokestį, kurio administravimo bendrosios sąnaudos viršijo iš jo gautas pajamas.

Nuo 2001 metų liepos 12 dienos darbą pradėjusios Algirdo Mykolo Brazausko vadovaujamos dvyliktosios LR Vyriausybės sudėtį įėjo Lietuvos socialdemokratų partijos (LSDP) ir Naujosios sąjungos (socialliberalų) atstovai. Šių dviejų politinių partijų programose įtvirtintos finansų politikos nuostatos buvo gana artimos ir esminių prieštaravimų jose nebuvo.

LSDP pasisakė už tai, kad mokesčių sistemoje būtų laikomasi socialinio teisingumo principų, kadangi mokesčių našta Lietuvoje tarp visuomenės sluoksnių buvo pasiskirsčiusi labai netolygiai: Lietuvoje daugiausia mokesčių sumokėdavo tik iš darbo užmokesčio gyvenantys žmonės. Siekdami tobulinti mokesčių sistemą LSDP pasisakė už tai, kad mokesčių tarifai ir lengvatos būtų tokie, jog mokesčių mokėtojų pajamos, investuotos naujoms darbo vietoms kurti, būtų apmokestinamos žymiai mažiau. LSDP manė, kad smulkusis ir vidutinis verslas yra svarbi priemonė mažinti nedarbą ir užtikrinti gyventojų verslumą²⁶.

Vadovaudamiesi europietiška patirtimi LSDP siekė įvesti progresinius mokesčius, mokesčių našta persikirstant taip, kad neturtingesnieji mokėtų mažiau, o sąlygos verslui neblogėtų; turtingieji mokėtų turto mokestį. Ši partija pasisakė už prabangos ir prestižinių prekių apmokestinimą didesniu tarifu negu paprastų ir masinio vartojimo prekių.

Kaip jau buvo minėta, Naujosios sąjungos (socialliberalų) programoje taip pat deklaruojama parama verslui, ypač smulkiąjam, bei jo liberalizavimas. Ši politinė partija pasisako už pagrįstą, teisėtą ir prasmingą pajamų bei turto apmokestinimą. Partija siekia biudžeto paskirstymo bei fiskalinėmis priemonėmis sureguliuoti, kad atlyginimų ir pensijų augimas būtų ne mažesnis nei šalies BVP augimas. Partija pasisako už neapmokestinamo minimumo didinimą, kol jis pasieks minimalaus atlyginimo dydį. Taip pat pasisako už neapmokestinamo pajamų dydžio diferencijavimą. Atsižvelgiant į visuomenės senėjimo ir emigracijos grėsmę siekia nustatyti daug didesnę neapmokestinamų pajamų dydį tėvams, auginantiems vaikus, bei jauniems darbuotojams, baigusiems mokslus.

Suderinusios savo politines pažiūras LSDP ir Naujosios sąjungos (socialliberalų) atstovų sudaryta Vyriausybė pateikė LR Seimui svarstyti savo 2001-2004 metų veiklos programą ir gavo įstatymų leidžiamosios valdžios pritarimą.

²⁶ Lietuvos socialdemokratų partijos programa/<http://www.lsdp.lt/go.php/lit/Programa/649/45/387>; prisijungimo laikas: 2007-03-15.

Dvyliktoji LR Vyriausybė savo programoje numatė parengti ilgalaikę mokesčių reformos koncepciją, t.y., nubrėžti būsimos Lietuvos Respublikos mokesčių sistemos gaires, jos reformavimo kryptis, siekiant sukurti darnią, šiuolaikinę Lietuvos Respublikos mokesčių sistemą, užtikrinančią, kad mokesčių teisės aktai būtų suderinti su ES teisės aktais. Įgyvendinant Vyriausybės programos nuostatas dėl ilgalaikės mokesčių reformos, buvo parengta Mokesčių sistemos koncepcija, kurios pagrindu buvo parengti ir priimti pagrindiniai Lietuvos Respublikos mokesčių įstatymai: pelno mokesčio, gyventojų pajamų mokesčio, pridėtinės vertės mokesčio, akcizų įstatymai, kurie atitinka šiuolaikinę Lietuvos Respublikos mokesčių sistemą, skatinančią sparčią Lietuvos ekonomikos raidą, stabilias biudžetų pajamas, teisingą ir proporcingą mokesčių paskirstymą, konkurenciją ir yra suderinti su Europos Sąjungos teisės aktais. Nuo 2002 metų liepos 1 d. įsigaliojo naujos redakcijos Pridėtinės vertės mokesčio ir Akcizų įstatymai, kurie įgyvendino visas pagrindines Europos Sąjungos teisės aktų, reglamentuojančių apmokestinimą PVM ir akcizais, nuostatas, tačiau į įstatymus nebuvo perkelti reikalavimai, kuriuos taikyti įmanoma tik Lietuvai esant Europos Sąjungos nare ir bendrosios rinkos dalimi. 2004 metais mokesčių srityje buvo daugiausia atsidėta darbams, skirtiems nacionalinei teisei suderinti su Europos Sąjungos teisės aktais. Nuo 2004 metų gegužės 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas ir naujos redakcijos Lietuvos Respublikos akcizų įstatymas, kurie galutinai perkėlė apmokestinimą šiais mokesčiais reglamentuojančių Europos Sąjungos direktyvų nuostatas į nacionalinius teisės aktus, išskyrus nuostatas, kurioms perkelti Lietuva yra gavusi pereinamąjį laikotarpį. Tobulinant mokesčių sistemą, 2004 metais taip pat įgyvendintos atitinkamos priemonės, užtikrinančios, kad Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo ir Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo nuostatos atitiktų Europos Sąjungos ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD) rekomendacijas. Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo ir Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo nuostatos suderintos su naujomis Europos Sąjungos tiesioginių mokesčių direktyvų nuostatomis, išskyrus nuostatas, kurioms perkelti Lietuva yra gavusi pereinamąjį laikotarpį.

Vyriausybė programoje numatė palaipsniui mažinti fizinių asmenų pajamų mokesčio dydį mažas pajamas gaunantiems asmenims, tuo siekiant paskatinti užimtumo augimą bei padidinti vartotojų perkamąją galią, vidaus rinkos paklausą ir geranorišką mokesčių mokėjimą. Įgyvendinant šią nuostatą pirmiausia buvo įteisintas visuotinis gyventojų pajamų deklaravimas. 2003 metais reformuotas gyventojų turto ir pajamų deklaravimas – priimtas Gyventojų turto ir pajamų deklaravimo įstatymo pakeitimo įstatymas, taip pat Vienkartinio gyventojų turto deklaravimo įstatymas. Nuo 2003 metų sausio 1 d. įsigaliojęs Gyventojų pajamų mokesčio įstatymas sudarė išankstines sąlygas sumažinti gyventojams pajamų mokesčio našta – padidinus

neapmokestinamų pajamų dydį nuo 250 litų iki 290 litų, leidžiant gyventojams iš bendrųjų pajamų daryti atskaitymus, neviršijant 25 procentų bendrųjų pajamų į Gyvybės draudimo, Pensijų fondus, palūkanoms mokėti už banko kreditą būstui, išlaidoms mokslui ir studijoms. Nuo 2003 metų rugsėjo mėnesio minimalioji mėnesinė alga padidinta iki 450 litų, minimalusis valandinis atlygis – iki 2,67 lito. Dėl to nacionalinis biudžetas per 4 mėnesius daugiau gavo gyventojų pajamų mokesčio²⁷. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2004 metų kovo 24 d. nutarimu Nr. 316 nuo 2004 metų gegužės 1 d. minimalią mėnesinę algą padidino iki 500 litų, o minimalų valandinį atlygį – iki 2,95 lito. Dėl to nacionalinis biudžetas 2004 metais daugiau gavo 23 mln. litų gyventojų pajamų mokesčio²⁸. Nuo tos pačios dienos bazinė mėnesinė alga padidėjo nuo 105 litų iki 115 litų, dėl to biudžetinių įstaigų darbuotojų darbo užmokestis padidėjo apie 9,5 procento. Dėl to nacionalinis biudžetas 2004 metais daugiau gavo 47,6 mln. litų gyventojų pajamų mokesčio²⁹. Minimalusis valandinis atlygis valstybės politikams, teisėjams, valstybės pareigūnams, kariams ir valstybės tarnautojams nustatytas 2,55 lito ir minimalioji mėnesinė alga – 430 litų.

Vyriausybė užsibrėžė siekį laipsniškai didinti neapmokestinamąjį minimumą, laipsniškai susieti jį su išlaikytinių skaičiumi šeimoje ir neįgalumu, numatyti neapmokestinamuosius atskaitymus, skatinančius investicijas ir taupymą. Mažinant mokesčių našta, Vyriausybės siūlymu net du kartus buvo padidintas neapmokestinamasis pajamų dydis: nuo 2002 metų balandžio 1 d. neapmokestinamasis minimumas padidėjo nuo 214 litų iki 250 litų, dėl to savivaldybių biudžetai negavo 105 mln. litų³⁰, o nuo 2003 metų sausio 1 d. – iki 290 litų, be to jis susietas su išlaikytinių skaičiumi ir neįgalumu. Dėl gyventojų pajamų mokesčio neapmokestinamojo pajamų dydžio padidėjimo nuo 250 Lt iki 290 Lt biudžetas per metus negavo 75 mln. litų gyventojų pajamų mokesčio³¹.

Ši Vyriausybė atsisakė ketinimų panaikinti juridinių asmenų pelno mokesťį. Buvo planuojama tik peržiūrėti juridinių asmenų pelno mokesčio nulinio tarifo lengvatas, kurios neskatino ekonomikos vystimosi. Pelno mokesčio įstatymas leido nuo 2002 metų sausio 1 d. atsisakyti nepagrįstų lengvatų ir išimčių ir sumažinti pelno mokesčio tarifą. Įsigaliojusios Pelno mokesčio įstatymo nuostatos leido užtikrinti Lietuvos konkurencingumą regione, kai nuo 24 procentų iki 15 procentų sumažintas pelno mokesčio tarifas. Numatyta pelno mokesčio lengvata

²⁷ Valstybinės mokesčių inspekcijos administruojamų nacionalinio biudžeto pajamų surinkimo apžvalga. 2003 m.// <http://www.vmi.lt/lt/index.aspx?itemId=10121222>; prisijungimo laikas: 2007-05-10.

²⁸ Valstybinės mokesčių inspekcijos administruojamų nacionalinio biudžeto pajamų surinkimo apžvalga. 2004 m.// <http://www.vmi.lt/lt/index.aspx?itemId=10121222>; prisijungimo laikas: 2007-05-10.

²⁹ Ten pat.

³⁰ Valstybinės mokesčių inspekcijos administruojamų nacionalinio biudžeto pajamų surinkimo apžvalga. 2002 m.

³¹ Valstybinės mokesčių inspekcijos administruojamų nacionalinio biudžeto pajamų surinkimo apžvalga. 2003 m.// <http://www.vmi.lt/lt/index.aspx?itemId=10121222>; prisijungimo laikas: 2007-05-10.

smulkiam ir vidutiniam verslui – ūkio vienetų, kuriuose vidutinis sąrašuose esančių darbuotojų skaičius neviršija 10 žmonių ir mokestinio laikotarpio pajamos neviršija 500 tūkst. litų, apmokestinamasis pelnas apmokestinamas 13 proc. tarifu. Be to, buvo taikoma įmonėms nusidėvėjimo ir amortizacijos būdo pasirinkimo laisvė. Dividendai apmokestinami taikant 15 procentų tarifą (vietoj iki naujojo Pelno mokesčio įstatymo įsigaliojimo taikyto 29 procentų tarifo). Nuo 2002 metų individualios (personalinės) įmonės ir ūkinės bendrijos mokėjo ne pajamų mokestį, o pelno mokestį.

Vyriausybė programoje taip pat numatė mažinti pridėtinės vertės mokesčio tarifą būtiniams maisto ir vaikų prekėms bei žemės ūkio produkcijai, esant ekonominėms galimybėms ir pagrindžiant ekonominius skaičiavimus vartotojų naudai. Naujos redakcijos Pridėtinės vertės mokesčio įstatyme, įsigaliojusiam nuo 2002 metų liepos 1 d., parengtame pagal ES direktyvų reikalavimus ir ES valstybių patirtį šioje srityje, aiškiai apibrėžė PVM objektą, mokėtojus, apmokestinamąją vertę, apmokestinimo ir neapmokestinimo PVM atvejais suderinti su ES *Acquis*, atsisakyta daugelio iki tol galiojusių ES teisei prieštaraujančių lengvatų. Įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatą mažinti PVM tarifą būtiniams maisto prekėms, nuo 2003 metų sausio 1 d. lengvatinis 5 proc. PVM tarifas pradėtas taikyti šviežiai atšaldytai mėsai, o nuo 2004 metų vasario 1 d. – gyvoms, šviežioms ir atšaldytoms žuvims. Be to, lengvatinis 5 proc. tarifas įsigaliojo knygoms, laikraščiams, žurnalams, viešbučių teikiamoms paslaugoms. Lengvatinis tarifas PVM pajamas sumažino daugiau nei 80 mln. litų³². Be šių lengvatų, PVM pajamoms, palyginti su 2002 metų, neigiamos įtakos turėjo nuo 2002 metų liepos 1 d. lengvatiniu 5 proc. PVM tarifu apmokestinami vaistai ir medicinos prekės pagal Vyriausybės patvirtintą sąrašą.

Vyriausybė savo programoje įtvirtino siekį sudaryti sąlygas, palankias plėtoti kapitalo rinką, t.y. laipsniškai mažinti paskirstytajam pelnui (dividendams) taikomus pelno ir pajamų mokesčių tarifus.

Vyriausybė, vadovaudamasi pasauline praktika, numatė reglamentuoti fizinių asmenų paveldėto ar dovanojimo būdu iš kitų fizinių asmenų įgyto turto (materialūs dalykai, išskyrus namų apyvokos daiktus, taip pat vertybiniai popieriai, pinigai) apmokestinimą.

Vyriausybė taip pat numatė apmokestinti prabangos prekes – automobilius- specialiuoju mokesčiu, analogišku jau tuo metu taikomam akcizui už prabangius automobilius. Naujos redakcijos Akcizų įstatyme, įsigaliojusiam nuo 2002 metų liepos 1 d., palyginti su senuoju, sumažintas objektų skaičius – akcizai taikomi tik 3 prekių grupėms: etilo alkoholiui ir alkoholiniams gėrimams, apdorotam tabakui ir kurui. Nuo 2002 metų liepos 1d. akcizais

³² Valstybinės mokesčių inspekcijos administruojamų nacionalinio biudžeto pajamų surinkimo apžvalga. 2003 m.// <http://www.vmi.lt/lt/index.aspx?itemId=10121222>; prisijungimo laikas: 2007-05-10.

neapmokestinami kava, cukrus, šokoladas, elektros energija, bižuterija, tepalai, o skysti parfumerijos, kosmetikos preparatai, automobiliai, erotinio pobūdžio spaudiniai apmokestinami prekių apyvartos mokesčiu. Dėl to, į valstybės biudžetą per 2003 metus pervesta apie 9 mln. litų akcizo mažiau³³. Buvo taikoma akcizais apmokestinamų prekių sandėlių sistema ir atidėtas akcizų mokėjimas, kol prekės būna akcizais apmokestinamų prekių sandėlių sistemoje. Taigi neišaldomos ūkio subjektų lėšos.

Dvyliktoji LR Vyriausybė daug dėmesio skyrė tam, kad būtų sukurta efektyvi ir darni mokesčių sistema, kad būtų atsisakyta neveiksmingų apmokestinimo priemonių, būtų diegiamos informacinės sistemos, veiksmingiau būtų administruojami mokesčiai, geriau aptarnaujami mokesčių mokėtojai, būtų užkirstas kelias šešėlinei ekonomikai ir piktybiškam mokesčių nemokėjimui, o tai užtikrintų biudžeto pajamas, reikalingas valstybės ir savivaldybės funkcijoms įgyvendinti.

Tryliktosios LR Vyriausybės daugumą sudarė Lietuvos socialdemokratų partijos ir Darbo partijos atstovai. Vyriausybės sudėtį papildė keli ministrai iš Naujosios sąjungos (socialliberalų) bei Valstiečių ir naujosios demokratijos partijos.

Į LR Vyriausybės sudėtį pirmą kartą patekusi Darbo partija deklaravo siekį įstatymais sureguliuoti mokesčių sistemą taip, kad mokesčiai būtų aiškūs ir stabilūs, palankūs verslo plėtrai ir skatinantys sąžiningą jų mokėjimą. Laikydamosi nuostatos, kad smulkus ir vidutinis verslas yra valstybės ekonomikos pagrindas, pagrindinis darbo šaltinis ir vidurinėsios klasės sukūrimo sąlyga, siekė tobulinti mokesčių sistemą, kuri būtų palankesnė plėtoti smulkųjų ir vidutinį verslą. Partija pasisakė už egzistuojančių mokesčių skaičiaus bei jų naštos mažinimą, taip skatinant naujų įmonių kūrimąsi. Darbo partija taip pat pasisakė už neapmokestinamų pajamų minimumo didinimą proporcingai minimalios mėnesinės algos didėjimui³⁴.

Valstiečių ir naujosios demokratijos partija pasisakė už mažiausias pajamas gaunančių asmenų atlyginimų ir kitų išmokų spartesnį augimą, tokiu būdu siekdami sumažinti egzistuojančius didžiulius skirtumus tarp socialinių grupių pajamų. Taip pat užsibrėžė tikslą mažinti mokesčių našta žmonėms ir verslui, panaikinant pajamų mokestį minimaliam atlyginimui ir iki 24 – 25 proc. sumažinti mokesčio tarifą algoms iki 1200 Lt³⁵.

Kaip matyti iš Vyriausybę sudariusių politinių partijų programų, jų deklaruojami mokesčių politikos principai iš esmės sutapo, tačiau mokesčių sistemos tobulinimo elementai, jų pasiekimo būdai bei priemonės partijų programose numatytos skirtingos. Tačiau suderinę savo

³³ Valstybinės mokesčių inspekcijos administruojamų nacionalinio biudžeto pajamų surinkimo apžvalga. 2003 m.// <http://www.vmi.lt/lt/index.aspx?itemId=10121222>; prisijungimo laikas: 2007-05-10.

³⁴ Darbo partijos programa// <http://www.darbopartija.lt/lt/programa/programa>; prisijungimo laikas: 2007-03-15.

³⁵ Valstiečių ir naujosios demokratijos partijos programa// http://www.lvls.lt/documents/LVLS_PROGRAMA.doc//prisijungimolaikas:2007-03-15.

pozicijas skirtingoms partijoms atstovaujantys Vyriausybės atstovai parengė 2004-2008 metų Vyriausybės veiklos programą bei gavo LR Seimo pritarimą.

Tryliktoji ministro pirmininko A.M. Brazausko Vyriausybė numatė tobulinti mokesčių sistemą, kad būtų užtikrintas Lietuvos verslo konkurencingumo didėjimas ES ir pasaulio rinkose.

Vyriausybė užsibrėžė tikslą pasiekti geresnio darbo jėgos ir kapitalo apmokestinimo balanso.

Vyriausybės programoje numatyta didinti mokesčių mokėtojų skaičių. Įgyvendinant šią nuostatą bei siekiant suvienodinti konkurencines sąlygas komercinėje ūkinėje veikloje dalyvaujantiems subjektams, 2005 metų birželio 7 d. priimtas Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto mokesčio įstatymas, kuriame taip pat nustatytas tarptautinėje nekilnojamojo turto apmokestinimo praktikoje vyraujančių nekilnojamojo turto vertinimo metodų taikymas nustatant nekilnojamojo turto mokesčinę vertę.

Vyriausybė numatė nustatyti, kad nuolatiniais Lietuvos gyventojams apskaičiuojant mokėtiną mokestį Lietuvoje nuo visose valstybėse gautų pajamų būtų atskaitomos mokesčio sumos, sumokėtos nuo tų pajamų visose valstybėse. Siekiant maksimaliai užtikrinti, kad būtų panaikintas dvigubas gyventojų pajamų apmokestinimas, 2005 metų gruodžio 22 d. priimtas Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo kai kurių straipsnių pakeitimo įstatymas, t.y. pakeistas nuolatinį Lietuvos gyventojų užsienio valstybėse, kurios yra Europos Sąjungos valstybės narės arba su kuriomis Lietuva yra sudariusi ir taiko dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartis, gautų pajamų dvigubo apmokestinimo išvengimo metodas – Lietuvos gyventojų pajamos, gautos minėtose valstybėse (išskyrus palūkanas, dividendus ir honorarus), neapmokestinamos pajamų mokesčiu Lietuvos Respublikoje, jeigu pajamų mokestis arba jam tapatus mokestis nuo šių pajamų nustatyta tvarka jau buvo sumokėtas tose užsienio valstybėse.

Programoje įtvirtinta nuostata palaiapsniui mažinti gyventojų, ypač gaunančių mažas pajamas, pajamų mokesčio našta, didinti neapmokestinamąjį pajamų dydį, didinti minimalią mėnesinę algą. Nuo 2006 metų Vyriausybė numatė didinti neapmokestinamųjų pajamų minimumą iki 390 litų ir minimalią mėnesinę algą – iki 600 litų. Taip pat numatė nuosekliai didinti darbo užmokestį valstybiniame sektoriuje, skatinti jo augimą privačiame sektoriuje. Vyriausybė įtvirtino siekį, kad iki 2008 metų vidutinis darbo užmokestis padidėtų iki 1800 litų. Įgyvendindama šias nuostatas, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2005 metų balandžio 4 d. nutarimu Nr. 361 „Dėl minimaliojo darbo užmokesčio didinimo“ nuo 2005 metų liepos 1 d. nustatė naujus minimaliojo darbo užmokesčio dydžius darbuotojams, dirbantiems įmonėse, įstaigose ir organizacijose, neatsižvelgdama į nuosavybės formą: minimalųjį valandinį atlygį – 3,28 lito ir minimaliąją mėnesinę algą – 550 litų; minimalusis darbo užmokestis, palyginti su anksčiau galiojusiu, buvo padidintas 10 procentų. Dėl to nacionalinis biudžetas 2005 metais

daugiau gavo 19 mln. litų gyventojų pajamų mokesčio³⁶. 2005 metais buvo didinamas biudžetinių įstaigų darbuotojų darbo užmokestis: medicinos darbuotojų tarnybinių atlyginimų nuo 2005 metų liepos 1 d. padidinti vidutiniškai 20 procentų; mokytojams darbo užmokestis vidutiniškai padidintas 4,5 procento, pereinant prie mokytojų etatinio darbo nuo 2005 metų rugsėjo 1 d.; socialiniams darbuotojams nuo 2005 metų lapkričio 1 d. 20 procentų padidinti maksimalūs tarnybinių atlyginimų koeficientai.

Siekiant skatinti Lietuvos konkurencingumą didėjimą regione, mažinti darbo jėgos sąnaudas ir gyventojų pajamų mokesčio našta, 2005 metų birželio 7 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo kai kurių straipsnių pakeitimo įstatymas, kuriuo vadovaujantis 33 procentų pajamų mokesčio tarifas laipsniškai mažinamas 9 procentiniais punktais iki 24 procentų. Tai buvo planuojama pradėti įgyvendinti nuo 2006 metų liepos 1 d. mažinant tarifą iki 27 procentų, o nuo 2008 metų sausio 1 d. – iki 24 procentų.

Vyriausybė programoje numatė siekti, kad būtų maksimaliai sutrumpintas PVM gražinimo laikas, bei, atsižvelgiant į galimų piktnaudžiavimų riziką, patikslinti mokesčių mokėtojams, kuriems PVM skirtumas gražinamas per 5 dienas, taikomus kriterijus. Taip pat Vyriausybė numatė, esant finansinėms galimybėms, keisti lengvatinio pridėtinės vertės mokesčio tarifo taikymą, siekiant, kad būtų suderintas su ES lengvatinių PVM tarifų būtiniausioms maisto produktams ir vaistams taikymas. Įgyvendinant šią programoje įtvirtintą nuostatą bei siekiant plėtoti kokybiškai naujus mokesčių administratoriaus ir mokesčių mokėtojų santykius, skatinti juos tinkamai vykdyti mokesčines prievoles, geranoriškai bendradarbiauti su mokesčių administratoriumi, pakeista pridėtinės vertės mokesčio permokos likučio gražinimo tvarka – pritaikius „žaliojo koridoriaus“ principą, supaprastinus ir pagreitinus pridėtinės vertės mokesčio gražinimą, maksimaliai sumažinti sąžiningo verslo trikdymą įmonėms, atitinkančioms tam tikrus patikimumo kriterijus. Pridėtinės vertės mokesčio permokos likutis pradėtas gražinti per 5 darbo dienas. Anksčiau šis terminas buvo 30 dienų. Be to, numatyta galimybė mokesčių permoką (skirtumą) gražinti be mokėtojo prašymo.

Laikydami smulkų ir vidutinį verslą valstybės ekonomikos pagrindu ir būtina visuomenės vidurinės klasės formavimosi sąlyga, tryliktosios LR Vyriausybės atstovai numatė sudaryti kuo palankesnę aplinką šio verslo įmonių plėtrai, remti ir skatinti smulkų ir vidutinį verslą, tobulinti šio verslo sektoriaus įmonių apmokestinimo sistemą, keisti verslą varžančius teisės aktus, teikti valstybės paramą steigiamoms naujoms įmonėms, skatinti jų gausėjimą.

2006 metų liepos 18 d. nutarimu Nr. X-767 LR Seimo pritarimą 2006–2008 metų veiklos programai gavo Ministro Pirmininko Gedimino Kirkeilo Vyriausybė. Vyriausybės

³⁶ Valstybinės mokesčių inspekcijos administruojamų nacionalinio biudžeto pajamų surinkimo apžvalga. 2005 m.// <http://www.vmi.lt/lt/index.aspx?itemId=10121222>; prisijungimo laikas: 2007-05-10.

daugumą sudarė Lietuvos socialdemokratų partijos atstovai, taip pat į Vyriausybės sudėtį įėjo Lietuvos valstiečių liaudininkų sąjungos, Liberalų ir centro sąjungos bei Pilietinės demokratijos partijos atstovai. Suformuotą mažumos Vyriausybę parėmė opozicijoje esanti Tėvynės sąjungos Lietuvos konservatorių partija.

LSDP pasisakė už tai, kad mokesčių sistemoje būtų laikomasi socialinio teisingumo principų, kadangi mokesčių našta Lietuvoje tarp visuomenės sluoksnių buvo pasiskirsčiusi labai netolygiai: Lietuvoje daugiausia mokesčių sumokėdavo tik iš darbo užmokesčio gyvenantys žmonės. Siekdami tobulinti mokesčių sistemą LSDP pasisakė už tai, kad mokesčių tarifai ir lengvatos būtų tokie, jog mokesčių mokėtojų pajamos, investuotos naujoms darbo vietoms kurti, būtų apmokestinamos žymiai mažiau. LSDP manė, kad smulkusis ir vidutinis verslas yra svarbi priemonė mažinti nedarbą ir užtikrinti gyventojų verslumą. Vadovaudamiesi europietiška patirtimi LSDP siekė įvesti progresinius mokesčius, mokesčių našta persikirstant taip, kad neturtingesnieji mokėtų mažiau, o sąlygos verslui neblogėtų; turtingieji mokėtų turto mokestį. Ši partija pasisakė už prabangos ir prestižinių prekių apmokestinimą didesnių tarifų negu paprastų ir masinio vartojimo prekių³⁷.

Liberalų ir centro sąjunga siekė pertvarkyti mokesčių sistemą taip, kad iš esmės būtų sumažinta mokesčių našta asmenims ir verslui. Mokesčių mažinimo politiką Sąjunga supranta kaip efektyvų būdą sudaryti sąlygas intensyviai ūkio plėtrai, skatinti investuoti į verslą, kurti naujas darbo vietas, diegti naujas technologijas, didinti darbo našumą. Liberalų ir centro sąjunga pasisakė už reinvestuojamo pelno neapmokestinimą. Gyventojų pajamų mokesčio srityje Sąjunga pritaria proporcingei mokesčių sistemai, nuosekliai didinant neapmokestinamą minimumą ir mažinant patį mokesčio tarifą. Sąjunga pasisako prieš naujų mokesčių ir kitų privalomųjų mokesčių nustatymą ir tarifų didinimą, jei to nereikalauja Europos Sąjungos teisės aktai. Siekdama skatinti mokėti einamąsias socialines įmokas, Sąjunga siūlo nustatyti didžiausią ribą, iki kokios mokama socialinio draudimo įmoka³⁸.

Lietuvos valstiečių liaudininkų sąjunga mokesčių srityje siekė suformuoti stabilią ir vientisą valstybės mokesčių sistemą. Numatė toliau nuosekliai didinti fizinių asmenų pajamų neapmokestinamą minimumą, įvertinant pajamų dydį vienam šeimos nariui, bei taikyti proporcingą šio mokesčio sistemą. Lietuvos valstiečių liaudininkų sąjunga Lietuvos ūkio plėtros pagrindu pripažindama įvairaus masto, ypatingai smulkų ir vidutinį verslą bei privačią nuosavybę, siekia panaikinti tokius mokesčių nustatymo tvarkos trūkumus, kurie stabdo investicinius procesus ir slopina verslą, t. y.: pridėtinės vertės mokestį importuojamoms investicinėms priemonėms; pakeičiant juridinių asmenų pelno mokesčio ir PVM įstatymus taip,

³⁷ Lietuvos socialdemokratų partijos programa// <http://www.lsdp.lt/go.php/lit/Programa/649/45/387>; prisijungimo laikas: 2007-03-15.

³⁸ Liberalų ir centro sąjungos programa// www.lics.lt/admin/files/get.php?id=124; prisijungimo laikas: 2007-03-15.

kad, įmones reorganizuojant, modernizuojant, perprofiluojant jų veiklą, nereikėtų atstatinėti pelno ir PVM mokesčių nuo pagrindinių priemonių ar ilgalaikio turto įsigijimo kainų. Taip pat Sąjunga siekia atsisakyti investicijoms skiriamo įmonių pelno, tame tarpe ir kreditams gražinti, apmokestinimo ir taikyti vienodą lengvatų sistemą užsienio ir vietos investuotojams³⁹.

Pilietinės demokratijos partija siekia reformuoti mokesčių sistemą, tobulinti jos administravimą, siekiant skaidrumo, paprastumo bei veiksmingumo. Savo programoje pasisako už neapmokestinamųjų pajamų didinimą, mokesčių naštos gyventojams, gaunantiems mažas pajamas, mažinimą⁴⁰.

Kaip ir tryliktoji LR Vyriausybė, ši Vyriausybė numatė tobulinti mokesčių sistemą, kad būtų užtikrintas Lietuvos verslo konkurencingumo didėjimas ES ir pasaulio rinkose, didinamas mokesčių mokėtojų skaičius, skatinama aktyvi komercinė ūkinė veikla, mažinama administravimo našta.

Pasitikėjimo Vyriausybė numatė tobulinti mokesčių teisinį reglamentavimą siekiant optimizuoti ir aiškiau reglamentuoti mokesčių administravimo procedūras, sudaryti teises efektyvesnės mokesčių pažeidimų prevencijos sąlygas.

Vyriausybė numatė išnagrinėti atskirų leidžiamų atskaitymų, mažinančių apmokestinamąjį pelną, pripažinimo tvarkos supaprastinamo galimybes, siekiant dar labiau sumažinti administracinę našta ir sąnaudas, susijusias su jų reglamentavimu. 2006 metų spalio 19 d. priimtas Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo kai kurių straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, kuriuo siekiama skatinti valdymo (holdingo) bendrovių steigimąsi Lietuvoje: nustatytas specialus mokesstinis režimas bendrovių turimų kitų bendrovių akcijų perleidimui ir, atsižvelgiant į kitų ES valstybių praktiką, nuo 2007 metų sausio 1 d. tam tikras sąlygas atitinkančių bendrovių pajamos, gautos iš atitinkamų akcijų perleidimo, neapmokestinamos. Taip pat, gerinant smulkiojo verslo sąlygas, minėtu įstatymu sudaryta galimybė individualią veiklą vykdžiusio gyventojų, kuris baigė vykdyti tokią individualią veiklą ir įsteigė įmonę, įsigytas ir nerealizuotas prekes perduoti tai įmonei be mokesčių padarinių.

Vyriausybės programoje numatyta siekti, kad būtų maksimaliai sutrumpintas PVM gražinimo laikas. Programoje nustatyta, kad PVM mokėtojams, atitinkantiems nustatytus patikimumo reikalavimus, būtų taikoma paprastesnė PVM gražinimo procedūra. Taip pat siekti, kad būtų suderintas su ES lengvatinių PVM tarifų būtiniausiems maisto produktams ir vaistams taikymas. Esant finansinėms galimybėms, keisti lengvatinio PVM tarifo taikymą. Programoje numatyta supaprastinti konsignacinei prekybai taikomą apmokestinimo PVM tvarką. Siekiant

³⁹ Lietuvos valstiečių liaudininkų sąjungos programa//

http://www.lvls.lt/documents/LVLS_PROGRAMA.doc//prisijungimolaikas:2007-03-15.

⁴⁰ Pilietinės demokratijos partijos programa// <http://www.pdp.lt/Default.aspx?Element=ViewArticles&TopicID=15>; prisijungimo laikas: 2007-03-15.

maksimaliai sutrumpinti PVM grąžinimo laiką ir supaprastinti konsignacinei prekybai taikomą apmokestinimo PVM tvarką, Lietuvos Respublikos Vyriausybė parengė ir Lietuvos Respublikos Seimas 2006 metų lapkričio 28 d. priėmė Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymą, kuriuo, be kitų pakeitimų, palengvintos PVM skirtumo likučio grąžinimo procedūros (PVM mokėtojams, atitinkantiems nustatytus rizikingumo reikalavimus, PVM skirtumo likutis gali būti grąžinamas be atskiro PVM mokėtojo prašymo) ir supaprastinta Lietuvoje taikoma apmokestinimo PVM tvarka konsignacinei prekybai (nuo 2007 metų sausio 1 d. asmenims, Lietuvoje vykdantiems konsignacinę prekybą, pagerėjo verslo aplinka ir sumažėjo administracinė našta – tokiems užsienio asmenims nereikia registruotis Lietuvoje PVM mokėtojais ir teikti PVM deklaracijų).

Vyriausybė numatė pokyčius ir pelno mokesčio srityje, siekiant sudaryti palankesnes sąlygas vienetų reorganizavimo ir perleidimo atvejais iki reorganizavimo ar perleidimo susidariusius ir neperkeltus mokesčių laikotarpių nuostolius perkelti į kitus mokesčius laikotarpius.

Tęsdama tryliktosios LR Vyriausybės įsipareigojimą, ši Vyriausybė taip pat numatė pasiekti geresnį darbo jėgos ir kapitalo apmokestinimo balansą.

Vyriausybė įtvirtino nuostatą laipsniškai mažinti gyventojų, ypač gaunančių mažas pajamas, pajamų mokesčio našta, per artimiausius keturis darbo mėnesius išnagrinėti aplinkybes ir, esant finansinėms galimybėms, sumažinti šio mokesčio tarifą iki 20 procentų, o neapmokestinamą minimumą padidinti iki 400 litų. Siekdama laipsniškai mažinti gyventojų, ypač gaunančių mažas pajamas, pajamų mokesčio našta, Lietuvos Respublikos Vyriausybė parengė ir Lietuvos Respublikos Seimas 2006 metų gruodžio 7 d. priėmė Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 20 straipsnio pakeitimo įstatymą, pagal kurio nuostatas nuo 2007 metų sausio 1 d. vietoj 290 litų taikomas 320 litų pagrindinis mėnesinis neapmokestinamasis pajamų dydis, proporcingai padidinti ir individualūs neapmokestinamieji pajamų dydžiai, kartu padidėjo ir papildomas neapmokestinamasis pajamų dydis už auginamus vaikus. Nuo 2006 metų liepos 1 d. minimali mėnesinė alga padidinta iki 600 litų, o nuo 2007 metų sausio 1 d. minimali mėnesinė alga buvo padidinta iki 700 litų. Nuo 2006 metų liepos 1 d. sumažėjo gyventojų pajamų mokesčio tarifas- vietoj iki tol taikyto 33 proc. tarifo buvo pradėtas taikyti 27 proc. gyventojų pajamų mokesčio tarifas.

Atsižvelgiant į darbo našumo tendencijas, Vyriausybė įtvirtino siekį skatinti darbo užmokesčio augimą privačiame sektoriuje bei nuosekliai jį didinti valstybiniame sektoriuje. Pasiėkti, kad iki 2008 metų vidutinis darbo užmokestis padidėtų iki 1 800 litų, o minimali mėnesinė alga – iki 800 litų.

Siekdami sudaryti geresnes investavimo sąlygas, Lietuvos Respublikos Vyriausybė parengė ir Lietuvos Respublikos Seimas 2006 metų balandžio 25 d. priėmė Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 straipsnio pakeitimo įstatymą, pagal kurį gyventojų neapmokestinamosiomis pajamomis laikomos palūkanos už Europos ekonominės erdvės valstybių narių vyriausybių ir vietos valdžios institucijų vertybinius popierius ir minėtose valstybėse gautos palūkanos už jų bankuose laikomus indėlius, taip pat neindividualios veiklos turto pardavimo ar kitokio perleidimo nuosavybės pajamos, gautos pardavus ar kitaip perleidus nuosavybės Europos ekonominės erdvės valstybėje narėje įregistruotą nustatytą kilnojamąjį daiktą arba nekilnojamąjį daiktą, esantį Europos ekonominės erdvės valstybėje narėje, jeigu jie įsigyti anksčiau negu prieš 3 metus iki šio turto pardavimo ar kitokio perleidimo nuosavybės.

Siekdami, kad mokesstinės priemonės neskatintų būsto kainų didėjimo, Lietuvos Respublikos Vyriausybė parengė ir Lietuvos Respublikos Seimas 2006 metų spalio 3 d. priėmė Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 ir 21 straipsnių pakeitimo ir priedo papildymo įstatymą, kuriuo buvo nustatyta, kad iš savo apmokestinamųjų pajamų gyventojas gali atimti palūkanas už vieną kreditą vienam gyvenamajam būstui statyti arba jam įsigyti.

Keturioliktoji Vyriausybė numatė lėšas, gautas už AB „Mažeikių nafta“ akcijų pardavimą, panaudoti gyventojų santaupoms atkurti ir su tuo susijusioms išlaidoms padengti, taip pat Vyriausybės sprendimu Rezerviniam (stabilizavimo) fondui sudaryti. Programoje įtvirtintas siekis 2008 metais baigti grąžinti piliečiams turėtus rublinius indėlius, t.y. atsiskaityti su visomis indėlininkų grupėmis. Ši nuostata iš esmės buvo įgyvendinta jau 2007 metais.

Apžvelgus 1999-2006 metų LR Vyriausybių programinius išpareigojimus mokesčių srityje bei jų praktinį įgyvendinimą, pastebimas tam tikrų nuostatų neatitikimas. Viena vertus tai lėmė dažna LR Vyriausybių kaita, kuomet Vyriausybei tiesiog pritrūkdavo laiko savo politiniams siekiams įgyvendinti. Dažniausiai programose įtvirtintos nuostatos nebuvo įgyvendintos jose numatytu laiku, tačiau jų įgyvendinimo nebuvo visiškai atsisakoma.

2.1.3. Valstybės skolinimosi politika

Greta privalomų įmokų į biudžetą ir kitus fondus, valstybės pajamos formuojamos skolinantis laikinai laisvas kitų subjektų lėšas.

Valstybės skolinimosi politika - tai valstybės skolos instrumentų valdymas, siekiant paveikti palūkanų normos lygį ir struktūrą bei bankų sistemos rezervinių lėšų prieinamumą.

Pagal LR Valstybės skolos įstatymą⁴¹, valstybės skola – tai valdžios sektoriui priskirtų subjektų, turinčių teisę skolintis, prisiimtų, bet dar neįvykdytų įsipareigojimų grąžinti kreditoriams lėšas, pasiskolintas išplatinus Vyriausybės vertybinius popierius, pasirašius paskolų sutartis, lizingo (finansinės nuomos) sutartis ir kitus įsipareigojamuosius skolos dokumentus, konsoliduota suma.

Valstybė, skolindamasi kitų vidaus ir užsienio subjektų lėšas, siekia šių tikslų:

1. kompensuoti nuosavų valstybės pajamų trūkumą,
2. finansuoti valstybės investicijų programą;
3. papildyti įmonių ir kitų asmenų apyvartines lėšas;
4. kompensuoti išlaidas, atsirandančias dėl valstybės skolos aptarnavimo;
5. mokėti palūkanas, padengti išskolinimus pagal specialiuosius įstatymus arba tarptautines sutartis.

Devintosios LR Vyriausybės programoje 1999 ir 2000 metais buvo planuojamas bedeficitis biudžetas. Kartu Vyriausybė numatė siekti, kad valstybės vardu paimamų naujų paskolų nebūtų daugiau nei būtina valstybės įsipareigojimams įvykdyti, būtų sustiprinta dėl Rusijos krizės šiek tiek susilpnėjusi fiskalinė kontrolė, apribotas nebalansinių valstybės įsipareigojimų didėjimas. Vyriausybė įtvirtino nuostatą, kad iš tarptautinių finansinių organizacijų gaunamas lengvatines paskolas Vyriausybė naudos tik svarbiausiems šalies investiciniams projektams finansuoti.

Valstybės skolinimosi politikoje Vyriausybė siekė⁴²:

1. užtikrinti, kad bendra valstybės skola iki 2001 metų neviršytų 24 procentų, o užsienio skola neviršytų 18 procentų einamųjų metų bendrojo vidaus produkto,
2. užtikrinti, kad bendra savivaldybių skola neviršytų 35 procentų patvirtintų metų savivaldybių biudžeto pajamų (neskaitant iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto savivaldybėms skiriamų specialiųjų tikslinių dotacijų);
3. užtikrinti, kad valstybės išlaidos palūkanoms už paskolas mokėti neviršytų 13 procentų patvirtintų metinių Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto pajamų;
4. užtikrinti, kad trumpalaikė skola, kurios grąžinimo terminas yra trumpesnis nei vieneri metai, neviršytų 20 procentų visos valstybės skolos;

⁴¹ Lietuvos Respublikos valstybės skolos įstatymas//Valstybės žinios. 2005, Nr. 83-3041.

⁴² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. liepos 29 d. Nr. 865 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. gruodžio 24 d. nutarimo Nr. 1504 „Dėl valstybės vidutinės trukmės skolinimosi politikos nuostatų patvirtinimo“ dalinio pakeitimo“//Valstybės žinios. 1999, Nr. 67-2148.

5. mažiau skolintis užsienyje, atitinkamai daugiau skolintis vidaus rinkoje – išleisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės vertybinius popierius, taip pat užtikrinti, kad valstybės užsienio skola sudarytų ne daugiau kaip 75 procentų visos valstybės skolos.

Vadovaujantis LR Valstybės kontrolės pateiktomis išvadomis⁴³, išlaidos palūkanoms už paskolas 1999 metais sudarė 7,52 procento metinių biudžeto pajamų, todėl nustatytas 13 procentų rodiklis nebuvo neviršytas. 1999 metais trumpalaikė valstybės skola sudarė 13,32 procento visos skolos, nustatytas rodiklis – 20 procentų, taip pat nebuvo viršytas. 1999 metais užsienio skola sudarė 80,49 procento visos valstybės skolos, taigi numatytas rodiklis buvo viršytas.

Dešimtoji Ministro pirmininko A.Kubiliaus vadovaujama Vyriausybė siekė⁴⁴:

1. užtikrinti, kad valstybės skolinimosi dydis per einamuosius metus neviršytų valstybės grynojo skolinimosi limitu, kuris nustatomas tų metų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme;
2. užtikrinti, kad valstybės išlaidos palūkanoms už paskolas mokėti neviršytų 15 procentų patvirtintų metinių Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto pajamų;
3. užtikrinti, kad trumpalaikė skola, kurios grąžinimo terminas yra trumpesnis nei vieneri metai, neviršytų 25 procentų visos valstybės skolos;
4. mažiau skolintis užsienyje, atitinkamai daugiau skolintis vidaus rinkoje – išleisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės vertybinius popierius, taip pat užtikrinti, kad valstybės užsienio skola sudarytų ne daugiau kaip 75 procentų visos valstybės skolos.

Vadovaujantis LR Valstybės kontrolės pateikta išvada⁴⁵ valstybės išlaidų palūkanoms už paskolas rodiklis nebuvo viršytas, kadangi sudarė 11,9 procento, trumpalaikės skolos dalis visoje valstybės skoloje sudarė 9,05 procento ir neviršijo nustatytos 25 procentų ribos.

Vienuoliktoji LR Vyriausybė matė poreikį, kad būtų apribotas struktūrinis valstybės skolinimasis, numatytos konkrečios sritys arba konkrečios sąlygos, kada toks skolinimasis yra pagrįstas ir reikalingas.

⁴³ Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės išvada dėl LR Vyriausybės ataskaitos apie valstybės skolą 1999 metais// http://www.vkontrole.lt/auditas_isvados.php?tipas=is; prisijungimo laikas: 2007-09-23.

⁴⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 1505 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. gruodžio 24 d. Nr. 1504 nutarimo „Dėl valstybės vidutinės trukmės skolinimosi politikos nuostatų patvirtinimo“ dalinio pakeitimo“//Valstybės žinios. 2000, Nr. 1-10.

⁴⁵ Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės išvada dėl LR Vyriausybės ataskaitos apie valstybės skolą 2000 metais// http://www.vkontrole.lt/auditas_isvados.php?tipas=is; prisijungimo laikas: 2007-09-23.

Įgyvendinant valstybės skolinimosi politiką dvyliktoji LR Vyriausybė 2001-2004 metais užsibrėžė siekti, kad Valstybės biudžeto deficitas ir konsoliduoto šalies biudžeto fiskalinis deficitas bei jų finansavimas atitiktų Lietuvos tarptautinius įsipareigojimus, o bendros valstybės skolos procentinė dalis nuo BVP nedidėtų. Vyriausybė numatė efektyviau panaudoti vidaus skolinimosi išteklius, siekiant makroekonominio stabilumo, mažinti šalies priklausomybę nuo užsienio lėšų naudojimo.

Valstybės skolinimosi politikos įgyvendinimui yra svarbus 2002-01-07 LR Vyriausybės nutarimas Nr. 4 „Dėl valstybės vidutinės trukmės skolinimosi politikos kryptių patvirtinimo“, kuriame išdėstytos svarbiausios Lietuvos valstybės vidutinės trukmės skolinimosi vidaus ir užsienio rinkose politikos kryptys, kuriomis numatoma vadovautis Lietuvos Respublikos Vyriausybei skolinantis ir valdant valstybės skolą⁴⁶.

Nutarime yra nustatyti skolinimosi limitai. Vykdamas skolinimosi politiką, turi būti siekiama, kad:

1. valstybės skola 2004 m. gruodžio 31 d. sudarytų ne daugiau kaip 30 procentų tų metų bendrojo vidaus produkto, o užsienio skola neviršytų 25 procentų tų metų bendrojo vidaus produkto;
2. valstybės vardu prisiimta užsienio skola eurais iki 2004 m. gruodžio 31 d. sudarytų ne mažiau kaip 75 procentus valstybės vardu prisiimtos užsienio skolos;
3. trumpalaikė skola, t.y. įsipareigojimai, kurių pradinė trukmė nesiekia 1 metų, neviršytų 25 procentų valstybės skolos;
4. valstybės išlaidos palūkanoms už valstybės vardu paimtas paskolas mokėti neviršytų 15 procentų patvirtintų metinių Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto pajamų;
5. valstybės skolos aptarnavimo išlaidos būtų stabilios – teikiama pirmenybė skolinimuisi už fiksuotas palūkanų normas ir užtikrinta, kad tiesioginiai valstybės skoliniai įsipareigojimai už fiksuotą palūkanų normą sudarytų ne mažiau kaip 70 procentų visų valstybės vardu prisiimtų skolinių įsipareigojimų.

Vyriausybės nutarimu nustatyti valstybės skolos limitai 2002 metais viršyti nebuvo. Faktinis valstybės skolos dydis sudarė 26,0 proc., o užsienio skola – 18,11 proc. Valstybės vardu prisiimta užsienio skola eurais sudarė 76 procentus valstybės vardu prisiimtos užsienio skolos,

⁴⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. sausio 7d. nutarimas Nr. 4 „Dėl valstybės vidutinės trukmės skolinimosi politikos kryptių nustatymo“//Valstybės žinios. 2002, Nr. 3-76.

trumpalaikė skola sudarė 6 proc., valstybės išlaidos palūkanoms už valstybės vardu paimtas paskolas mokėti sudarė 7,5 proc. patvirtintų metinių valstybės biudžeto pajamų, tiesioginiai valstybės skoliniai įsipareigojimai už fiksuotą palūkanų normą sudarė 83,1 proc.⁴⁷.

Šie limitai nebuvo viršyti ir 2003 metais⁴⁸. Valstybės išlaidos palūkanoms už valstybės vardu paimtas paskolas mokėti sudarė 6,6 proc. patvirtintų metinių valstybės biudžeto pajamų ir neviršijo nustatytosios 15 procentų ribos, trumpalaikė skola sudarė 6,8 proc. valstybės skolos, valstybės vardu prisiimta užsienio skola eurais sudarė 84,4proc. valstybės vardu prisiimtos užsienio skolos, valstybės skola sudarė 23,6 proc., o užsienio skola-15,9 proc. bendrojo vidaus produkto, tiesioginiai valstybės skoliniai įsipareigojimai už fiksuotą palūkanų normą sudarė 91,1 proc. visų valstybės vardu prisiimtų skolinių įsipareigojimų.

2004 metų valstybės skolos dydžiui įtakos turėjo 2004 metais pasikeitusi valstybės skolos apskaitos ir apskaičiavimo tvarka– valstybės skola buvo skaičiuojama konsoliduojant atskirus rodiklius, į valstybės skolą įtraukiama vietos valdžios ir valstybės socialinės apsaugos sektorių subjektų skola, į skolą netraukiami skoliniai įsipareigojimai su valstybės garantija, taip pat valiutų kursų pokyčiai, skolinimosi užsienyje pokyčiai, skolos struktūra, skolinimosi trukmės pokyčiai⁴⁹.

Vyriausybės nustatyti skolinimosi limitai neviršyti ir 2004 metais⁵⁰. Valstybės išlaidos palūkanoms už valstybės vardu paimtas paskolas mokėti sudarė 5,1 proc. patvirtintų metinių valstybės biudžeto pajamų ir neviršijo nustatytosios 15 procentų ribos, trumpalaikė skola sudarė 5,66 proc. valstybės skolos, valstybės vardu prisiimta užsienio skola eurais sudarė 88,24 proc. valstybės vardu prisiimtos užsienio skolos, valstybės skola sudarė 19,7 proc., o užsienio skola-12,1 proc. bendrojo vidaus produkto, tiesioginiai valstybės skoliniai įsipareigojimai už fiksuotą palūkanų normą sudarė 93,5 proc. visų valstybės vardu prisiimtų skolinių įsipareigojimų.

Vykdamas skolinimosi politiką, buvo numatyta palaipsniui mažinti valstybės skolinius įsipareigojimus užsienio valiuta ir planuojama didinti skolinimosi vidaus valiuta apimtį.

Įgyvendinant programoje įtvirtintas nuostatas dėl griežtos skolinimosi politikos ir efektyvaus valstybės piniginių lėšų valdymo sumažėjo Lietuvos Respublikos Vyriausybės vertybinių popierių palūkanos, o tai leido vidaus rinkoje už nedideles palūkanas pasiskolinti lėšų Lietuvos Respublikos Vyriausybės skolinimosi poreikiui finansuoti.

⁴⁷ Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės išvada dėl Lietuvos Respublikos 2002 metų valstybės skolos ataskaitos// http://www.vkontrole.lt/auditas_isvados.php?tipas=is; prisijungimo laikas: 2007-09-23.

⁴⁸ Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės išvada dėl Lietuvos Respublikos 2003 metų valstybės skolos ataskaitos// http://www.vkontrole.lt/auditas_isvados.php?tipas=is; prisijungimo laikas: 2007-09-23.

⁴⁹ Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės išvada dėl Lietuvos Respublikos 2004 metų valstybės skolos ataskaitos//http://www.vkontrole.lt/auditas_isvados.php?tipas=is; prisijungimo laikas: 2007-09-23.

⁵⁰ Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės išvada dėl Lietuvos Respublikos 2004 metų valstybės skolos ataskaitos//http://www.vkontrole.lt/auditas_isvados.php?tipas=is; prisijungimo laikas: 2007-09-23.

Tryliktosios LR Vyriausybės skolinimosi politikos gairės buvo numatytos LR Vyriausybės 2005 m. birželio 1 d. nutarime Nr. 602 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės vidutinės trukmės skolinimosi politikos krypties aprašo patvirtinimo“, kuriuo buvo sugriežtinti skolinimosi limitai.

Vykdamas Vyriausybės vidutinės trukmės skolinimosi politiką, buvo numatyta laikytis šių limitų⁵¹:

1. trumpalaikiai valstybės vardu prisiimti skoliniai įsipareigojimai, t.y. įsipareigojimai, kurių likutinė trukmė nesiekia vienerių metų, neturi viršyti 30 procentų visų skolinių įsipareigojimų valstybės vardu;
2. valstybės vardu prisiimti skoliniai įsipareigojimai už kintamą palūkanų normą turi sudaryti ne daugiau kaip 25 procentus visų valstybės vardu prisiimtų skolinių įsipareigojimų;
3. išlaidos palūkanoms už valstybės vardu paimtas paskolas, išleistus Vyriausybės vertybinius popierius ir kitus valstybės vardu prisiimtus skolinius įsipareigojimus neturi viršyti 10 procentų į Lietuvos Respublikos valstybės biudžetą planuojamų surinkti mokesčių metinės sumos.

Vadovaujantis LR Valstybės kontrolės pateikta išvada⁵² sugriežtinti limitai ir kiti skolinimosi dydį ribojantys rodikliai 2005 metais neviršyti. Faktinis trumpalaikių valstybės vardu prisiimtų skolinių įsipareigojimų dydis sudarė 18,7 proc. visų skolinių įsipareigojimų valstybės vardu. Išlaidos palūkanoms už valstybės vardu paimtas paskolas, išleistus Vyriausybės vertybinius popierius ir kitus valstybės vardu prisiimtus skolinius įsipareigojimus neviršijo nustatytos 10 proc. į Lietuvos Respublikos valstybės biudžetą planuojamų surinkti mokesčių metinės sumos ir sudarė 4,9 proc., valstybės vardu prisiimti skoliniai įsipareigojimai už kintamą palūkanų normą sudarė 6,1 proc. visų valstybės vardu prisiimtų skolinių įsipareigojimų.

Keturioliktoji LR Vyriausybė, įgyvendindama valstybės skolinimosi politiką taip pat vadovaujasi šiais limitais. 2006 metais šie rodikliai nebuvo viršyti⁵³. Trumpalaikiai valstybės vardu prisiimti skoliniai įsipareigojimai, t. y. įsipareigojimai, kurių likutinė trukmė nesiekia vienerių metų, sudarė 904,8 mln. Lt, t. y. 6,36 proc., valstybės vardu prisiimtų įsipareigojimų limitas neviršytas. 2006 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme buvo numatyta surinkti 12 492,2 mln. Lt mokesčių, išlaidos palūkanoms už

⁵¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. birželio 1 d. nutarimas Nr. 602 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės vidutinės trukmės skolinimosi politikos krypties aprašo patvirtinimo//Valstybės žinios. 2005, Nr. 70-2533.

⁵² Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės išvada dėl Lietuvos Respublikos 2005 metų valstybės skolos ataskaitos// http://www.vkontrole.lt/auditas_isvados.php?tipas=is; prisijungimo laikas: 2007-09-23.

⁵³ Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės Lietuvos Respublikos 2006 metų valstybės skolos ataskaitų vertinimo rezultatai// http://www.vkontrole.lt/auditas_isvados.php?tipas=is; prisijungimo laikas: 2007-09-23.

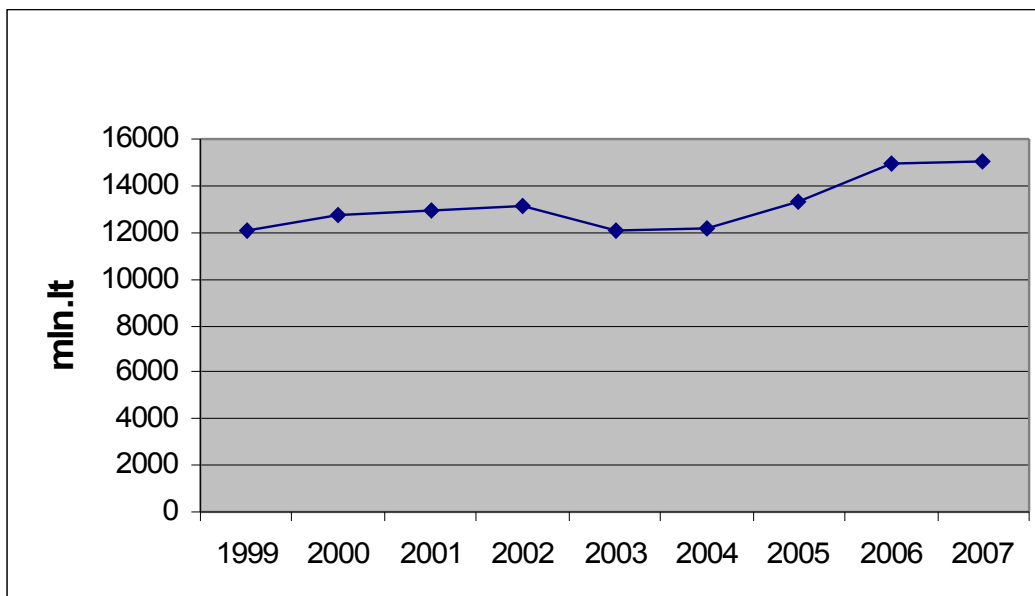
paskolas per 2006 metus sudarė 316,9 mln. Lt, t. y. 2,54 proc., taigi išlaidų palūkanoms už valstybės vardu paimtas paskolas, išleistų Vyriausybės vertybinių popierių ir kitų valstybės vardu priimtų skolinių įsipareigojimų limitas neviršytas. Valstybės vardu priimti skoliniai įsipareigojimai už kintamą palūkanų normą 2006 metų pabaigoje sudarė 266,89 mln. Lt, t. y. 1,88 proc., akivaizdu, jog valstybės vardu priimtų skolinių įsipareigojimų limitas neviršytas.

Keturioliktosios LR Vyriausybės programoje nėra įtvirtintų įsipareigojimų, tiesiogiai reglamentuojančių valstybės skolinimosi politiką bei skolos valdymą. Tačiau įtvirtintas siekis užtikrinti tvarią Lietuvos ūkio rodiklių atitiktį konvergencijos kriterijams. Darytina išvada, kad valstybės skola neviršys 60 procentų nuo BVP, o biudžeto fiskalinis deficitas nesieks 3 procentų.

Diagramoje (1 pav.) pateikiami bendros valstybės skolos 1999-2007 metais pokyčiai⁵⁴.

⁵⁴ Šaltinis: <http://www.finmin.lt/web/finmin/leidiniai/skola>

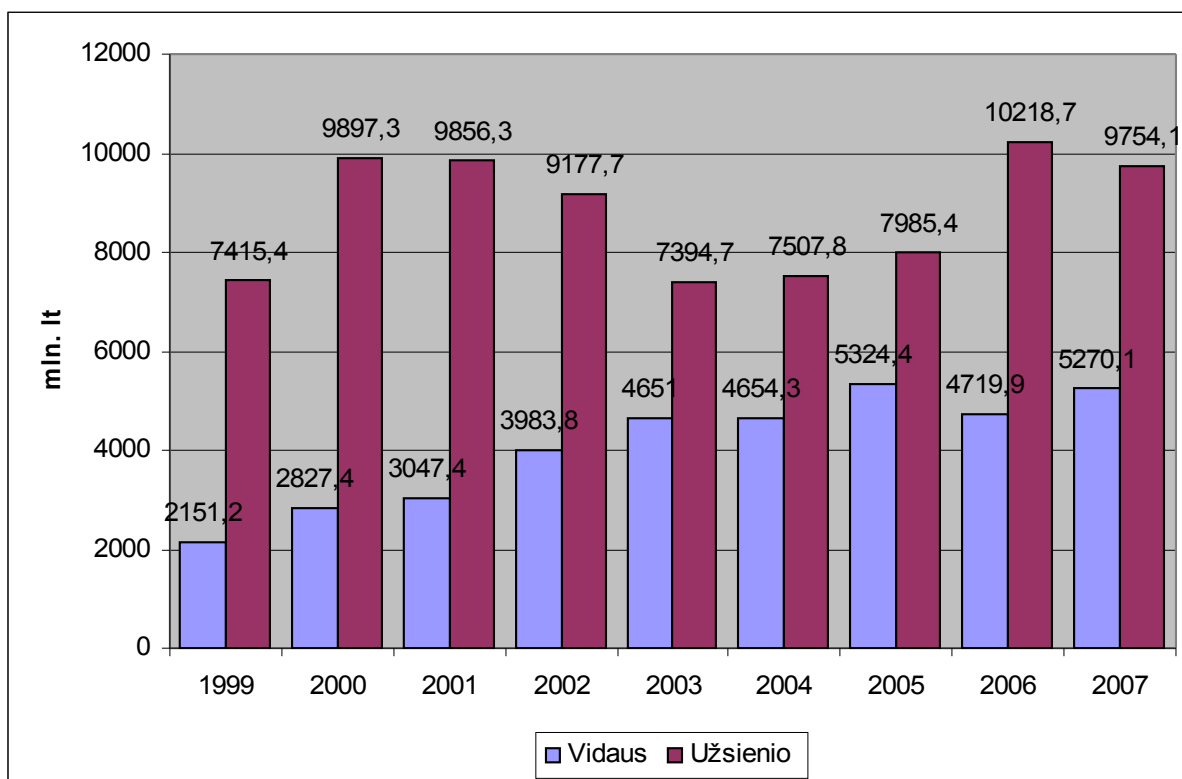
1 pav. Bendra valstybės skola

Iš diagramoje pateiktų duomenų pastebima bendros valstybės skolos augimo tendencija.

Diagramoje (2 pav.) pateikti valstybės vidaus ir užsienio skolinių įsipareigojimų pokyčiai 1999-2007 metų laikotarpiu⁵⁵.

2 pav. Vidaus ir užsienio skola

⁵⁵ Šaltinis: <http://www.finmin.lt/web/finmin/leidiniai/skola>

Didžiąją dalį valstybės skolos nagrinėjamu laikotarpiu sudarė užsienio skola, nors iš esmės visos Vyriausybės programose buvo įtvirtinusios siekį mažiau skolintis užsienyje, atitinkamai daugiau skolintis vidaus rinkoje taip mažinant šalies priklausomybę nuo užsienio lėšų naudojimo.

2.2. Biudžeto asignavimai

Svarbus Vyriausybės vaidmuo pasireiškia valstybės biudžeto formavimo procese. Vadovaujantis Seimo statuto 172 str.2 d., Vyriausybė, sudariusi kitų metų valstybės biudžeto projektą, ne vėliau kaip iki spalio 17 dienos pateikia jį Seimui su duomenimis, kuriais pagrįstas šis projektas. Bendros biudžeto politikos gairės yra išdėstomos atitinkamų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme. Bene įdomiausia ir labiausiai diskusijų sukelianti šio įstatymo dalis yra valstybės biudžeto asignavimai, įstatymo priedėlyje išdėstyti pagal asignavimų valdytojus bei jų programas.

Vadovaujantis LR Biudžeto sandaros įstatymu, asignavimai – tai biudžete nustatyta biudžetinių įstaigų ir kitų biudžeto lėšas gaunančių subjektų, atliekančių viešojo administravimo funkcijas išlaidoms ir ilgalaikiam materialiajam ir nematerialiajam turtui bei strateginėms atsargoms įsigyti skirta lėšų suma, kurią asignavimų valdytojas turi teisę biudžetiniais metais gauti iš biudžete sukauptų lėšų, patvirtintoms programoms finansuoti⁵⁶. Valstybės biudžeto asignavimų valdytojai yra biudžetinių įstaigų, nurodytų Seimo patvirtintame valstybės biudžete, vadovai. Valstybės biudžeto asignavimai yra naudojami įstatymams įgyvendinti:

- 1) valstybės funkcijoms atlikti;
- 2) dotacijoms savivaldybių biudžetams teikti;
- 3) valstybės įsipareigojimams vykdyti⁵⁷.

Atsižvelgiant į šio mokslinio darbo apimtį, išsamiau nagrinėsime kelias valstybės biudžeto finansuojamas sritis: asignavimus švietimui ir mokslui, sveikatos apsaugai, socialinei apsaugai bei darbui ir žemės ūkiui.

⁵⁶ Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas//Valstybės žinios. 1990, Nr. 24-596.

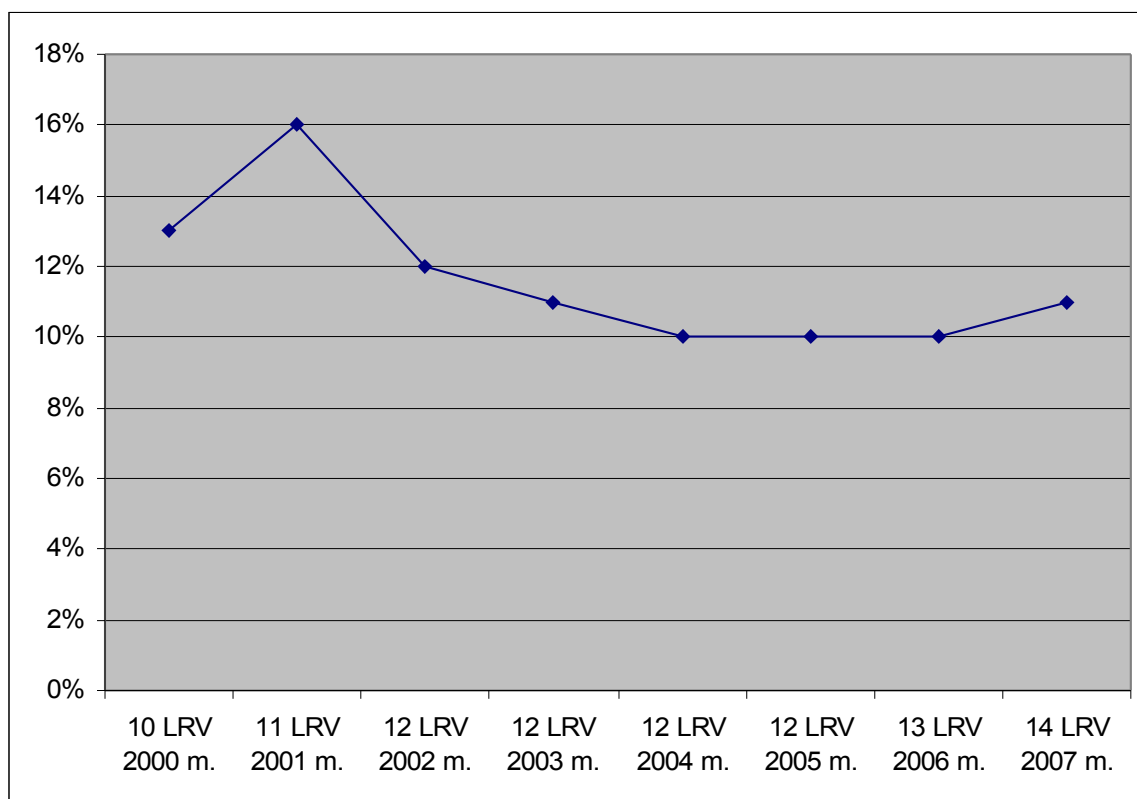
⁵⁷ Ten pat.

2.2.1. Asignavimai švietimui ir mokslui

Švietimas – veikla, kuria siekiama suteikti asmeniui visaverčio savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti jam nuolat tobulinti savo gebėjimus. Mokyti – prigimtinė kiekvieno žmogaus teisė. Švietimas – asmens, visuomenės ir valstybės ateities kūrimo būdas. Jis grindžiamas žmogaus nelygstamos vertės, jo pasirinkimo laisvės, dorinės atsakomybės pripažinimu, demokratiniais santykiais, šalies kultūros tradicijomis. Švietimas saugo ir kuria tautos tapatybę, perduoda vertybes, kurios daro žmogaus gyvenimą prasmingą, visuomenės gyvenimą – darnų ir solidarų, valstybės – pažangų ir saugų. Švietimas savo paskirtį geriausiai atlieka, kai jo raida lenkia bendrąją visuomenės raidą. Todėl jis yra prioritetiškai valstybės remiama visuomenės raidos sritis⁵⁸.

LR Vyriausybės numatytų biudžeto asignavimų, skirtų švietimui ir mokslui, pokyčiai pateikti diagramoje (3 pav.).

3 pav. Asignavimai švietimui ir mokslui

Iš pateiktų duomenų matyti, jog iš esmės biudžetinis finansavimas švietimui ir mokslui per pastaruosius metus palaipsniui mažėjo.

⁵⁸ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas//Valstybės žinios. 2003, Nr. 63-2853.

Vienioliktoji LR Vyriausybė prognozuojama, jog mokslui ir studijoms finansuoti skiriamų lėšų dydis turi pasiekti 1,5 procento BVP, siekti, kad aukštojo mokslo dėstytojų atlyginimas nebūtų mažesnis už kitų valstybės tarnautojų atlyginimo vidurkį, iš esmės įgyvendinti švietimo reformą. Šiems tikslams bei programoms įgyvendinti ši Vyriausybė numatė 16 proc. biudžeto pajamų skirti būtent švietimui ir mokslui. Iš diagramoje pateiktų duomenų matyti, jog iš šiame darbe analizuojamo laikotarpio, tai buvo didžiausi asignavimai, skirti švietimui ir mokslui per visą šį laikotarpį.

Dvyliktoji LR Vyriausybė 2001-2004 metų prognozuojama švietimo ir mokslo srityje taip pat numatė priemones, reikalaujančias dar didesnių biudžeto asignavimų: sparčiau vykdyti mokyklų kompiuterizavimo programą, teikti valstybės finansinę paramą pedagogams, keliantiems savo kvalifikaciją, didinti mokslo ir studijų institucijų darbuotojų darbo užmokestį ir pan. Tačiau iš diagramoje pateiktų duomenų matyti, kad ši Vyriausybė kiekvienais metais palaipsniui mažino asignavimus švietimui ir mokslui. 2002 metų valstybės biudžete šiai sričiai buvo numatyti 12 proc. biudžeto asignavimų, t.y. net 4 procentiniais punktais mažiau nei praėjusių metų biudžete, 2003 metų- 11 proc., o 2004 metų bei 2005 metų biudžeto asignavimai švietimui ir mokslui sudarė 10 proc. Išanalizavus šiuos duomenis bei Vyriausybės programines nuostatas švietimo ir mokslo finansavimo srityje, pastebimas akivaizdus prieštaravimas.

Tryliktoji LR Vyriausybė taip pat numatė didinti investicijas į mokslą, kol bus pasiektas ES valstybių vidurkis, renovuoti mokyklas, atnaujinti mokymo priemones, paspartinti mokyklų kompiuterizavimą, įgyvendinti mokyklų renovavimo programą, didinti mokytojų, aukštųjų mokyklų dėstytojų ir mokslo darbuotojų atlyginimus, kad vidutinis šios profesijos atstovų atlyginimas būtų didesnis už šalies vidutinį atlyginimą. Nors ir buvo deklaruotas paramos švietimui ir mokslui didinimas, tačiau valstybės biudžeto asignavimų dydis bendruose biudžeto asignavimuose išliko nepakitęs, t.y., kaip ir ankstesniais biudžetinėmis metais sudarė 10 proc. bendrų valstybės biudžeto asignavimų.

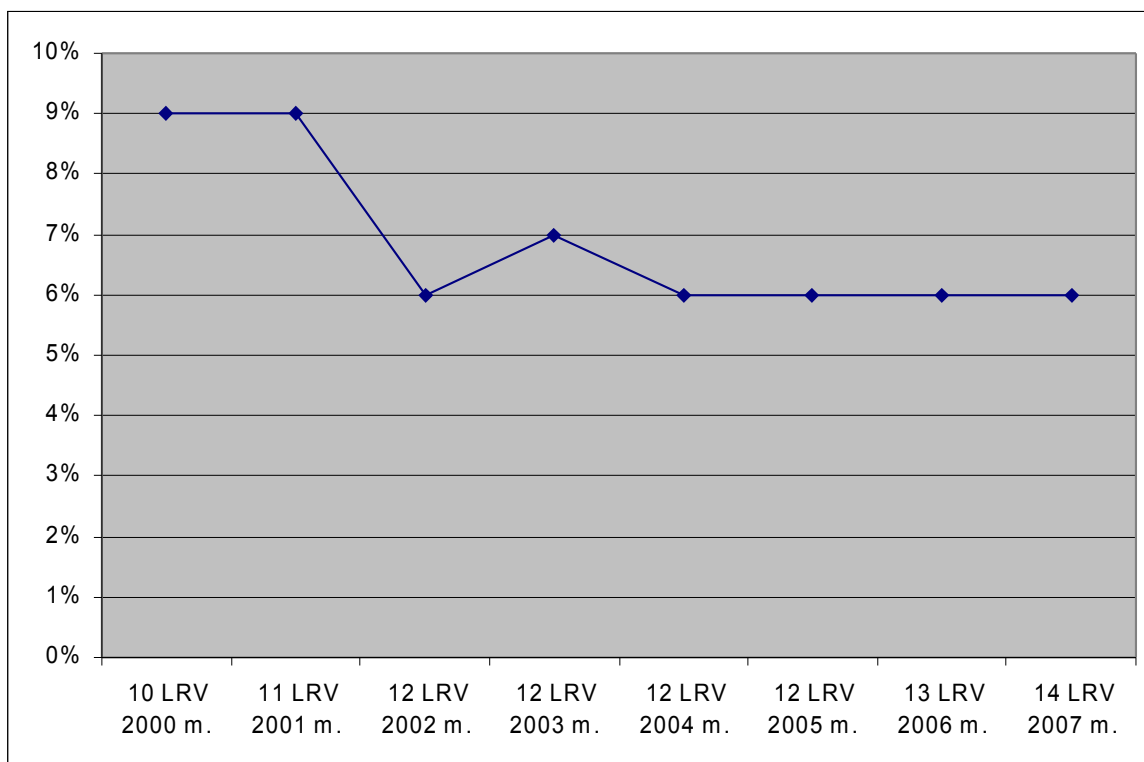
Keturioliktoji LR Vyriausybė savo prognozuojama bei užsibrėžė tikslą iš esmės didinti investicijas į švietimo ir mokslo sistemą užtikrinant spartesnius mokyklų renovavimo tempus, atnaujinti mokymo priemones, paspartinti mokyklų kompiuterizavimą, tobulinti aukštųjų mokyklų, mokslinių tyrimų įstaigų bazę, didinti mokytojų, aukštųjų mokyklų dėstytojų ir mokslo darbuotojų atlyginimus. Šiems tikslams įgyvendinti be abejonės yra reikalingi nemaži asignavimai iš valstybės biudžeto, tačiau, siekdama „iš esmės didinti investicijas“ į šią svarbią sritį, Vyriausybė biudžeto asignavimus švietimui ir mokslui tepadidino vienu procentiniu punktu.

2.2.2. Asignavimai sveikatos apsaugai

Gyventojų sveikata yra didžiausia visuomenės socialinė ir ekonominė vertybė. Sveikata - tai ne tik ligų ir fizinių defektų nebuvimas, bet ir fizinė, dvasinė bei socialinė žmonių gerovė. Sveikatos potencialą ir jo palaikymo sąlygas lemia ekonominės sistemos raidos stabilumas, visuomenės socialinio saugumo ir švietimo garantijos, gyventojų užimtumas ir jų pakankamos pajamos, apsirūpinimas būstu, prieinama, priimtina ir tinkama sveikatos priežiūra, kokybiška mityba, darbo, gyvenamosios ir gamtinės aplinkos kokybė, gyventojų pastangos ugdyti sveikatą. Asmens pastangos būti sveikam gali būti skatinamos tik gyvenamam laikui ir žmogaus orumui priimtinomis socialinėmis ir ekonominėmis priemonėmis. Kuo geresnė visuomenės sveikata yra būtina Lietuvos valstybės saugumo ir klestėjimo bei atviros, teisingos ir darnios pilietinės visuomenės kūrimo prielaida⁵⁹.

LR Vyriausybės numatytų valstybės biudžeto asignavimų sveikatos apsaugai pokytis pateiktas diagramoje (4 pav.).

4 pav. Asignavimai sveikatos apsaugai

Iš paveiksle pateiktų duomenų pastebima asignavimų sveikatos apsaugai mažėjimo tendencija. 2000-2001 metų biudžeto asignavimai šiai visuomeninio gyvenimo sričiai siekė 9

⁵⁹ Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas//Valstybės žinios. 1998, Nr.112-3099.

proc., tuo tarpu pastarųjų ketverių metų biudžeto asignavimai sveikatos apsaugai tesudarė 6 proc. bendrų biudžeto asignavimų.

Vienuoliktoji LR Vyriausybė programoje įtvirtino nuostatą, jog Vyriausybė yra pasirengusi priimti sprendimus, kurie tuometinę sveikatos apsaugos sistemą padarytų visiems prieinamą, saugią ir efektyvią, skatinančią medikus dirbti pacientui, racionaliai naudoti tam skirtas lėšas, o žmones – rūpintis savo sveikata. Vyriausybė numatė tobulinti pirminę sveikatos priežiūrą – remti ir skatinti pirminių sveikatos priežiūros įstaigų kaimo vietovėse plėtrą, stiprinti bendrosios praktikos gydytojų instituciją. Šiems tikslams įgyvendinti Vyriausybė 2001 metų valstybės biudžete numatė 9 proc. asignavimų, kaip ir ankstesniame valstybės biudžete.

Dvyliktoji LR Vyriausybė 2001-2004 metų programoje sveikatos apsaugos srityje numatė tobulinti sveikatos apsaugos finansavimą ir valdymą, grąžinti valstybės biudžeto ir Sodros išsiskolinimus ligonių kasoms, o ligonių kasų – medicinos įstaigoms ir vaistinėms; užtikrinti nemokamą stomatologinę pagalbą bei stomatologinių ligų profilaktiką vaikams, teikti paramą visuomeniniams sveikos gyvensenos judėjimams. Tačiau lyginant su praėjusių metų valstybės biudžeto asignavimais sveikatos apsaugai, pastebimas žymus asignavimų sumažinimas. Asignavimai sveikatos apsaugai sudarė 6 proc. bendrų valstybės biudžeto asignavimų, išsiskiria tik 2003 metų biudžeto asignavimai sveikatos apsaugai, sudarę 7 proc. Todėl sunkiai galėjo būti įsivaizduojamas programinių nuostatų, reikalavusių didelių lėšų, įgyvendinimas.

Tryliktoji LR Vyriausybė šioje srityje taip pat buvo numačiusi didinti sveikatos priežiūros finansavimą, spartinti sveikatos priežiūros įstaigų restruktūrizavimą, kartu planuojant specialistų poreikį, atnaujinti greitosios medicinos pagalbos automobilių parką, toliau didinti atlyginimus ir socialines garantijas medikams ir slaugytojams. Tačiau 2006 metų valstybės biudžeto asignavimai šiai sričiai liko nepakitę ir sudarė 6 proc. bendrų biudžeto asignavimų.

Keturioliktoji LR Vyriausybė savo programoje taip pat numatė didinti sveikatos priežiūros finansavimą, spartinti sveikatos priežiūros įstaigų pertvarką, kartu planuojant specialistų poreikį, toliau didinti atlyginimus ir socialines garantijas sveikatos priežiūros specialistams, išlaikyti optimalų valstybinių sveikatos priežiūros įstaigų skaičių. Tokioms nuostatomis įgyvendinti reikėjo ir daug lėšų, tačiau jų procentinė išraiška valstybės biudžeto asignavimuose liko nepakitusi.

2.2.3. Asignavimai socialinei apsaugai ir darbui

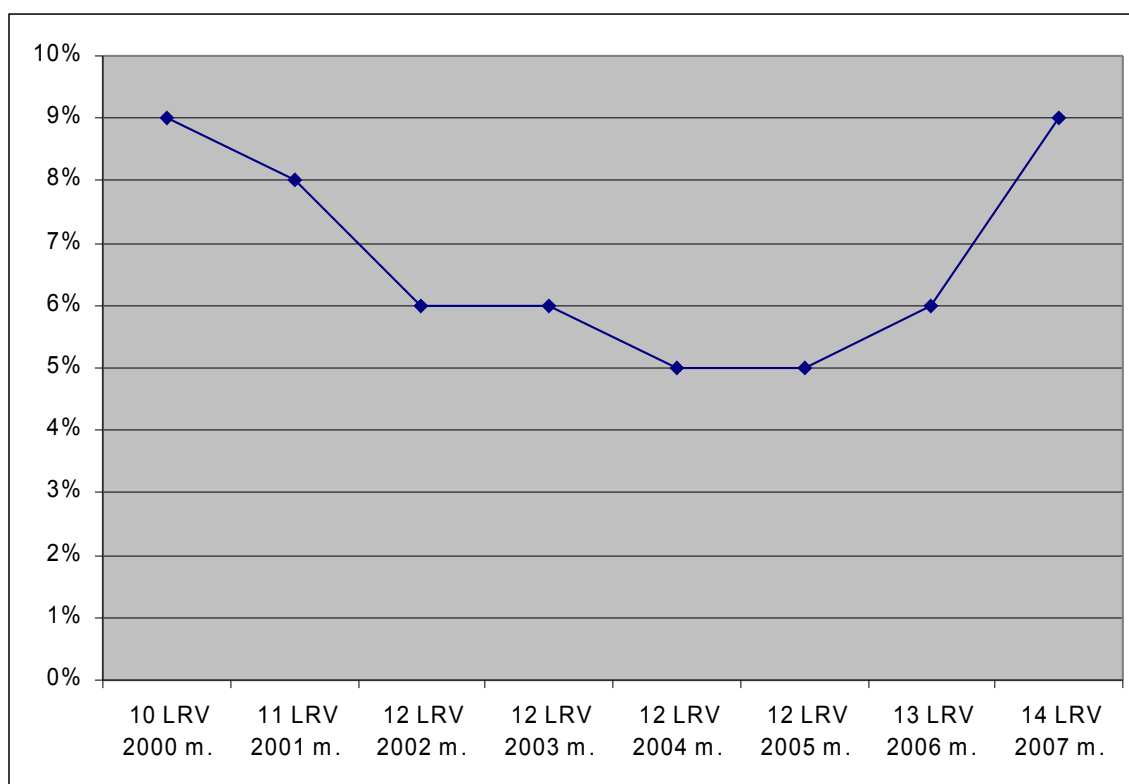
Viena iš valstybės prioritetinių sričių yra darbas bei socialinė apsauga. Visaverčio darbo samprata ikūnija žmonių lūkesčius, susijusius su jų darbiniu gyvenimu. Žmonės nori dirbti saugiai, dirbti produktyvų darbą, suteikiantį jiems už tai atlygį, gauti socialines garantijas darbe bei socialinę apsaugą savo šeimoms, o taip pat ir galimybes tobulėti bei socialiai integruotis.

Socialinė apsauga- tai įstatymų nustatyta socialinių, ekonominių, organizacinių priemonių sistema, užtikrinanti lėšų ir paslaugų teikimą asmenims, kurie dėl socialinių rizikų (senatvės, negalios, mirties, ligos ar traumos, motinystės (tėvystės), nedarbo, šeimos aplinkybių, nepritekliaus) praranda pajamas arba turi papildomų išlaidų.

Socialinė parama finansuojama nacionalinio biudžeto lėšomis (valstybės ir savivaldybių). Dažniausiai taikomas mechanizmas – valstybės biudžeto dotacija savivaldybėms įstatymais nustatytoms išmokoms išmokėti. Išmokos, dėl kurių skyrimo sprendžia pati savivaldybė, mokamos jos pačios biudžeto lėšomis. Specialios socialinės išmokos finansuojamos iš valstybės biudžeto.

LR Vyriausybės numatytų biudžeto asignavimų socialinei apsaugai ir darbui pokytis pateiktas diagramoje (5 pav.).

5 pav. Asignavimai socialinei apsaugai ir darbui

Didžiausi biudžeto asignavimų svyravimai pastebimi analizuojant būtent socialinės apsaugos ir darbo sritį. Nuo 9 proc. 2000 metų valstybės biudžete iki vos 5 proc. 2004-2005

biudžetinais metais. Tuo tarpu 2007 metų biudžete šiai visuomeninio gyvenimo sričiai buvo skirta 9 proc. bendrų valstybės biudžeto asignavimų.

Vienuoliktoji LR Vyriausybė programoje nustatė, jog valstybės darbo ir socialinės politikos tikslas – sudaryti sąlygas kiekvienam asmeniui dirbti, savo jėgomis tvarkyti gyvenimą, laisvai ir atsakingai kurti savo ateitį, kartu solidariai pagelbėti tiems, kurie dėl nuo jų nepriklausančių aplinkybių negali apsirūpinti patys. Įgyvendindama šį tikslą, Vyriausybė numatė socialinio draudimo reformą, pradedant jos parengiamuoju etapu, vykdyti privatizavimo lėšų ir valstybės biudžeto pagrindu, sumažinti Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto deficitą, pereiti nuo lengvatų ir kompensacijų teikimo dotuojant paslaugų teikėjus prie tiesioginių piniginių išmokų, sukurti paramos šeimai sistemą, kuri garantuotų jos, kaip socialinio instituto, savarankiškumą ir stabilumą, užtikrintų kartų kaitą, pagrindinį dėmesį skiriant jaunoms šeimoms, mažinti nedarbą, sudaryti palankesnes sąlygas kurti naujas darbo vietas ir pan. Programiniu lygiu deklaruojami tikslai ir siekiai buvo reikšmingi socialinės politikos tobulinimui, tačiau sunkiai buvo įsivaizduojamas realus jų įgyvendinimas mažinant biudžeto asignavimų dalį, skirtą šiai sričiai.

Dvyliktoji LR Vyriausybė įtvirtino siekį remti geografiškai tolygią ekonomikos plėtrą, skatinti investicijas, gerinti paramą regionų verslui, rūpintis darbo jėgos kvalifikacija ir orientavimu į vietinę rinką, sukurti ir įdiegti darbo vietų monitoringo sistemą, kaip sąlygą naujų darbo vietų kūrimui ir ūkio plėtrai. Taip pat numatė didinti gyventojų įsidarbinimo galimybes, aktyvinant darbo rinkos politiką, plėtojant darbo rinkos mokymą, profesinį orientavimą, ypač jaunimui, ilgalaikiams bedarbiams, neįgaliesiems, priešpensinio amžiaus asmenims, moterims, įvairioms rizikos grupėms, didinant viešųjų ir remiamų darbų apimtį bei derinti juos su mokymu, remti Garantinio fondo veiklą ir ieškoti finansinių galimybių atsiskaityti su anksčiau bankrutavusių įmonių darbuotojais.

Socialinio draudimo srityje Vyriausybė numatė siekti artimiausiu metu subalansuoti Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetą, padengiant jo deficitą iš valstybės biudžeto ar Privatizavimo fondo lėšų, reformuoti draudimą nuo nedarbo, suformuojant finansiškai stabilią ir patikimą sistemą, užtikrinančią apdraustiesiems šia draudimo rūšimi asmenims pakankamas gyvenimui pajamas netekus darbo ir aktyviai ieškant naujo įdarbinimo, gerinti skurstančiųjų padėtį, prioritetą teikiant aktyvioms skurdo mažinimo priemonėms.

Socialinės paramos srityje Vyriausybė įsipareigojo teikti socialines pašalpas, išlaidų kompensacijas už visas būtiniausias komunalines paslaugas bei vienkartinės pinigines išmokas dėl objektyvių priežasčių skurstančioms šeimoms, kurių pajamos mažesnės už įstatymo nustatytą ribą, reformuoti valstybinių pašalpų šeimoms sistemą, taikliau orientuojant šias pašalpas

priklausomai nuo šeimos pajamų ir turto, įteisinti šalpos (socialinių) pensijų skyrimą neįgaliems ar sulaukusiems 65 m. amžiaus asmenims, kuriems reikalinga socialinė parama.

Šių įsipareigojimų įgyvendinimas reikalavo didinti biudžeto asignavimų dalį, skiriamą socialinės apsaugos ir darbo sričiai, tačiau iš diagramoje pateiktų duomenų pastebimas ryškus skiriamų valstybės biudžeto asignavimų mažėjimas, 2004-2005 metų biudžetuose pasiekęs rekordiškai mažą ribą – vos 5 proc. bendrų biudžeto asignavimų.

Tryliktoji Vyriausybė numatė sudaryti sąlygas, kad per artimiausius 4 metus šalyje būtų sukurta ne mažiau kaip 150 tūkstančių darbo vietų, pasiekti, kad nedarbas neviršytų 8 procentų, sumažinti jaunimo ir ilgalaikį nedarbą, remti tinkamai įrengtų darbo vietų kūrimą, skatinti investicijas, skirtas darbo vietų kokybei ir darbų saugai gerinti, didinti socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijas, kad imtų stabiliai didėti pensininkų perkamoji galia, nuosekliai didinti darbo užmokestį valstybiniame sektoriuje, skatinti jo augimą privačiame sektoriuje, pasiekti, kad iki 2008 metų vidutinis darbo užmokestis padidėtų iki 1800 litų, minimali mėnesio alga – iki 800 litų per mėnesį. Taip pat numatė didinti valstybės remiamų pajamų, bazinių socialinių išmokų dydžius ir visas su šiais rodikliais susijusias socialines išmokas, teikti socialinę paramą šeimoms, auginančioms vaikus, vaikams iš socialiai remtinų šeimų skirti vienkartinės išmokas pasirengimui mokyklai ir nemokamam maitinimui švietimo įstaigose. Diagramoje pateikti duomenys rodo, jog šiems įsipareigojimams įgyvendinti Vyriausybė vienu procentiniu punktu padidino socialinės apsaugos srities biudžetinį finansavimą ir 2006 metų biudžete buvo skirti 6 proc. visų biudžeto asignavimų.

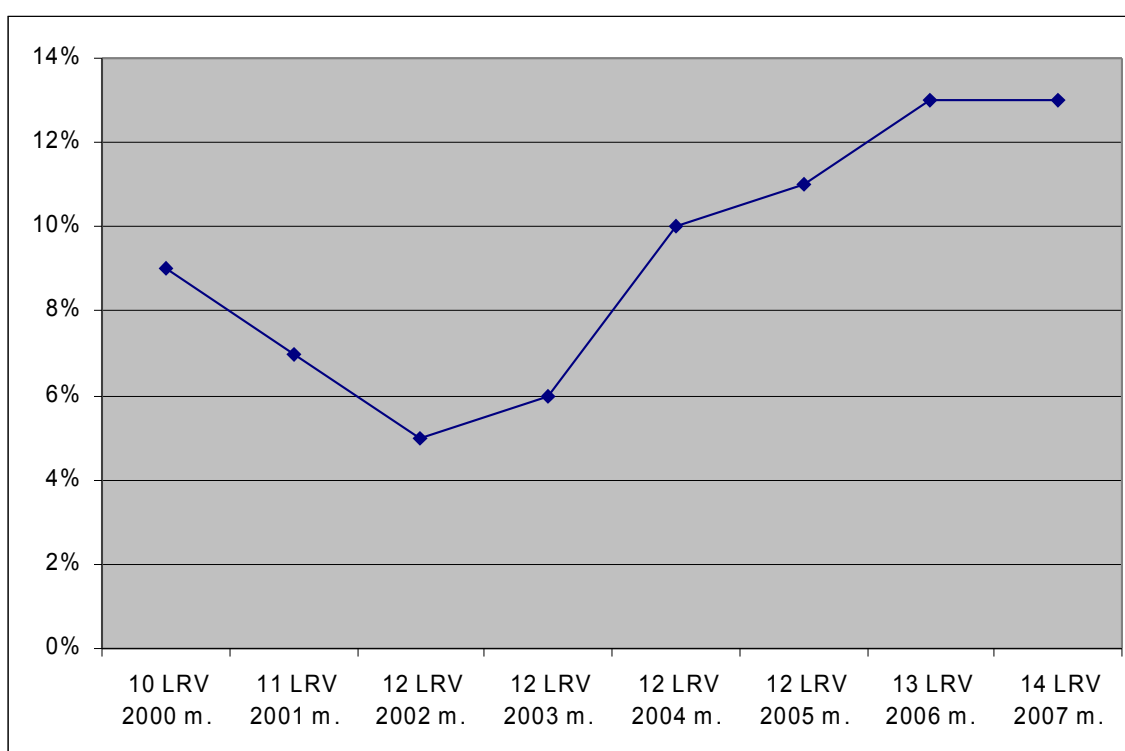
Keturioliktoji LR Vyriausybė atsižvelgdama į darbo našumo tendencijas taip pat numatė skatinti darbo užmokesčio augimą privačiame sektoriuje, nuosekliai jį didinti valstybiniame sektoriuje, pasiekti, kad iki 2008 metų vidutinis darbo užmokestis padidėtų iki 1 800 litų, o minimali mėnesinė alga – iki 800 litų. Vyriausybė įsipareigojo tobulinti valstybinę socialinio draudimo sistemą, didinti jos aprėptį, pasiekti, kad nuosekliai didinama vidutinė senatvės pensija 2008 metais būtų ne mažesnė kaip 650 litų per mėnesį, tobulinti valstybinių pensijų sistemą, peržiūrėti ir optimizuoti valstybinių pensijų skyrimo kriterijus. Didinti valstybės remiamų pajamų, bazinių socialinių išmokų dydžius ir visas su tuo susijusias socialines išmokas. Teikti socialinę paramą šeimoms, auginančioms vaikus: nuo 2009 metų įgyvendinti išmokų mokėjimą kiekvienam vaikui iki 18 metų arba ilgiau, kol jie mokosi dieninėje bendrojo lavinimo mokykloje. Laipsniškai didinti motinystės (tėvystės) pašalpas, mokamas, kol vaikui sukaks vieni metai: iki 2008 metų pasiekti 100 procentų gauto darbo užmokesčio išmoką. 2007 metų biudžeto asignavimai socialinei apsaugai vėl pasiekė 9 proc. ribą, todėl galima būtų teigti, jog ši Vyriausybė ne tik programiniu lygiu įtvirtino minėtus įsipareigojimus socialinės apsaugos srityje, bet padidindama biudžeto asignavimų dalį sudarė prielaidas jų įgyvendinimui.

2.2.4. Asignavimai žemės ūkiui

Vadovaujantis LR Žemės ūkio ir kaimo plėtros įstatymo 3 straipsniu, žemės ūkio plėtra ekonominiu, ekologiniu, socialiniu ir etninės kultūros požiūriu yra valstybės prioritetinga sritis. Dėl daugiafunkcinio pobūdžio žemės ūkis laikomas viena iš svarbiausių ūkio šakų Lietuvos ekonomikoje⁶⁰. Parama žemės ūkiui teikiama iš nacionalinio biudžeto lėšų, Europos Sąjungos specialiųjų ir kitų paramos fondų lėšų, privačių ir kitų lėšų.

LR Vyriausybės numatytų valstybės biudžetų asignavimų žemės ūkiui pokytis pateiktas diagramoje (6 pav.).

6 pav. Asignavimai žemės ūkiui

Pagrindinis žemės ūkio politikos tikslas yra sukurti našų, dinamišką, orientuotą į rinką, efektyvų ir konkurentabilų tarptautinio lygio žemės ir maisto ūkio sektorių, sudarant palankią aplinką ekonominei, socialinei, gamtosauginei ir etnokultūrinei kaimo plėtrai. Iš diagramoje pateiktų duomenų ryški asignavimų žemės ūkiui augimo tendencija. 2002 metų biudžete skyrus vos 5 proc., 2007 metais bendra biudžeto asignavimų suma žemės ūkiui jau siekė 13 proc. Ženklaus augimas pastebimas nuo 2004 metų sudaryto valstybės biudžeto. Tai be abejonės Europos sąjungos įtaka, paskatinusi labiau remti žemės ūkį ir nacionalinėmis priemonėmis.

⁶⁰ Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ministerijos 2007-2009 metų strateginis veiklos planas// http://www.zum.lt/min/failai/070306-1a_forma_.pdf; prisijungimo laikas: 2007-07-16.

Suprasdama labai sudėtingą ir dar blogėjančią žemės ūkio ir kaimo būklę, siekdama iš esmės spręsti ekonomines kaimo problemas, vienuoliktoji LR Vyriausybė įsipareigojo atskirti socialinę paramą kaimo gyventojams nuo gamybos rėmimo ir teikti ją pagal socialines programas, pasiekti, kad 10 procentų valstybės biudžeto lėšų būtų skiriama pirminei žemės ūkio gamybai, žaliavos perdirbimo pramonės plėtotei ir kaimo plėtrai, palaipsniui pereiti nuo žemės ūkio gamybos subsidijavimo prie tiesioginių išmokų, geriau saugoti vidaus rinką nuo prastos kokybės, nelegaliai įvežamų žemės ūkio ir maisto produktų.

Dvyliktoji LR vyriausybė numatė kurti į rinką orientuotą, konkurencingą žemės ūkį, siekti tolygios kaimo ekonominės bei socialinės plėtros, atitinkančios regionų ypatumus, siekti, kad žemės ūkiui kasmet būtų skiriama ne mažiau 10 proc. nacionalinio biudžeto lėšų žemės ūkio ir kaimo plėtros strategijai bei žemės ūkio santykių valstybinio reguliavimo priemonėms įgyvendinti, maisto produktų valstybiniam rezervams sudaryti, melioracijai, rūgščioms dirvoms kalkinti, pertvarkyti valstybės paramos kaimui sistemą, subsidijas pakeičiant tiesioginėmis išmokomis. Suteikti lengvatas žemės ūkio subjektams, perkant dyzelinį kūrą. Remti gamtosaugos, miško sodinimo ir tvarkymo darbus, sodų ir uogynų įrengimą, vaistažolių auginimą. Skatinti imtis kitų alternatyvių verslų – ekologinės žemdirbystės, agroturizmo, perteklinės produkcijos perdirbimą ekologiškam kurui gaminti, aliejinių kultūrų auginimą biodyzelinių degalų ir bioalyvų gamybai. Tobulinti žemdirbių ir kitų kaimo žmonių švietimo, mokymo, konsultavimo, informacinę sistemą ir mokslo bei gamybos ryšių plėtojimą. Tačiau šiems Vyriausybės deklaruotiems įsipareigojimams įgyvendinti 2002 metų biudžete buvo skirta vos 5 proc. bendrų biudžeto asignavimų, t.y. mažiausiai per visą nagrinėjamą laikotarpį. Asignavimai žemės ūkiui pastebimai išaugo 2004 metų biudžete (sudarė 10 proc., 2005 metų-11 proc.) ir tai yra siejama su įsipareigojimais Europos Sąjungai.

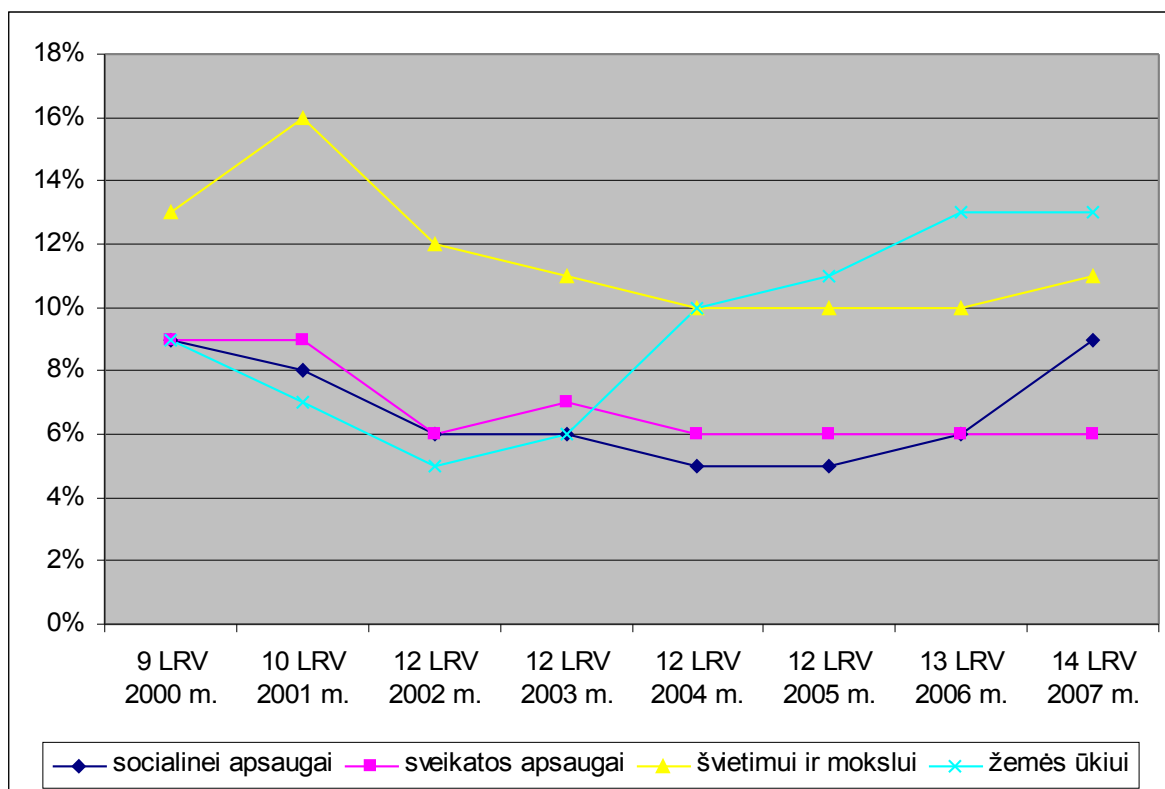
Tryliktoji LR Vyriausybė įtvirtino siekį įdiegti Lietuvoje ES rinkos reguliavimo priemones, kad žemės ūkio produktų supirkimo kainos artėtų prie ES valstybių vidutinių supirkimo kainų, įstatymais sureguliuoti žemės ūkio gamintojų, perdirbėjų ir prekybininkų ekonominius santykius. Išlyginti skirtumus tarp žemės ūkio produktų supirkimo kainų, taikomų stambiesiems ir smulkiesiems gamintojams. Sukurti veiksmingą žemės ūkio subjektų kreditavimo sistemą skatinant ir remiant tolesnę kredito unijų plėtrą, kooperatinių bankų steigimąsi. Plėtoti ekologinį žemės ūkį, ženkliai didinti jo sertifikuotos žemės plotus, remti geros kokybės ir sveikų maisto produktų gamybą, teikti paramą žemdirbiams kuro šaltinių žaliavai auginti. Didinti užimtumą kaimo vietovėse, teikti šiuo tikslu paramą alternatyvioms žemės ūkiui veiklos rūšims, smulkiam verslui, amatams, turizmui, kitų paslaugų sektoriui plėtoti. Visokeriopa skatinti kooperacijos plėtrą kaime, didinti jai finansinę paramą. Skirti iš valstybės biudžeto programinių lėšų kiekį valstybei nuosavybės teise priklausančių melioracijos ir

hidrotechnikos statinių techninei būklei gerinti. Rasti galimybių sutvarkyti apleistą žemės ūkio paskirties žemę ir nenaudojamų pastatų liekanas ir pan. Pastebimai padidėjo ir Vyriausybės skirti biudžeto asignavimai, kurie 2006 metų biudžete sudarė net 13 proc.

Keturioliktoji LR Vyriausybė numatė tobulinti Lietuvoje ES rinkos reguliavimo ir paramos priemones, kad žemės ūkio produktų supirkimo kainos ir žemdirbių pajamos artėtų prie ES valstybių vidutinių supirkimo kainų. Skatinti Lietuvoje gaminamų maisto produktų vidaus vartojimą, taip pat jų eksportą ir specialių eksporto tarnybų kūrimąsi kitose valstybėse, siekiant geriau panaudoti esamas ir įvaldyti naujas rinkas, išlaikyti ir didinti teigiamą žemės ūkio ir maisto produktų prekybos balansą. Plėtoti ekologinį žemės ūkį, gerokai padidinti jo sertifikuotos žemės plotus, remti geros kokybės ir sveikų maisto produktų gamybą „nuo lauko iki stalo“, teikti paramą žemdirbiams kuro šaltinių žaliavai auginti. Efektyviau vykdyti kaimo regioninę politiką, siekti sparčiau suvienodinti skirtingų regionų, kaimo ir miesto gyventojų pajamas, paslaugų prieinamumą ir gyvenimo kokybę. Teikti paramą subjektams, kad mažo našumo žemės ūkio paskirties žemė būtų apželdinta mišku. Šiems išsipareigojimams įgyvendinti valstybės biudžete buvo numatyta skirti 13 proc. bendrų biudžeto asignavimų.

Diagramoje (7 pav.) pateikti 2000-2007 metų valstybės biudžetų asignavimai šiame darbe nagrinėjamos sritims.

7 pav. Valstybės biudžeto asignavimai

Išvados

1. Vyriausybės programa- tai Vyriausybės veiklos pagrindas. Tai yra teisinis dokumentas, kadangi Vyriausybė gauna įgaliojimus veikti, kai Seimas pritaria jos programai, kartu tai yra ir politinis dokumentas, nes jame atsispindi Seimo rinkimus laimėjusių politinių partijų programinės nuostatos.
2. 1999-2006 metų LR Vyriausybių prioritetinės biudžeto politikos sritys buvo programinio biudžeto formavimo principo įgyvendinimas bei savivaldybių finansų sistemos valdymo reformos. Pažymėtina, jog Vyriausybėms pavyko įgyvendinti programinį biudžeto formavimą, tačiau savivaldybių finansų sistemos reformoje pastebimų rezultatų nebuvo pasiekta. Tai ir toliau lieka tobulintina sritimi.
3. Atsižvelgiant į valstybės siekį prisijungti prie Europos Sąjungos valstybių narių ir bendros Europos erdvės, Vyriausybės savo programose numatė suderinti šalies mokesčių teisinę bazę su Europos Sąjungos teisės aktų reikalavimais. Toks derinimas ypač atsispindėjo netiesioginių mokesčių srityje: panaikinta dauguma pridėtinės vertės mokesčio lengvatų, supaprastinta PVM grąžinimo tvarka, sumažintas akcizo objektų skaičius. Netiesioginio apmokestinimo srityje LR Vyriausybės savo programinius įsipareigojimus iš esmės įvykdė.
4. Nagrinėjamu laikotarpiu pastebimi akivaizdūs pakeitimai gyventojų apmokestinimo srityje: sumažintas gyventojų pajamų mokesčio tarifas, padidintas neapmokestinamųjų pajamų dydis, padidinta minimali mėnesinė alga. Tačiau LR Vyriausybių programose įtvirtinti įsipareigojimai nebuvo įgyvendinti juose numatytu laiku ir apimtimi.
5. Įgyvendinant valstybės skolinimosi politiką, 1999-2006 metų LR Vyriausybės neviršijo nutarimais nustatytų valstybės skolos limitų bei rodiklių (valstybės išlaidų palūkanoms už paskolas, trumpalaikės skolos dalies visoje valstybės skoloje, valstybės vardu priimtoms užsienio skola eurais, tiesioginių valstybės skolinių įsipareigojimų už fiksuotą palūkanų normą).
6. Faktiniai 2000-2007 metų valstybės biudžetų asignavimai švietimui ir mokslui neatitiko Vyriausybių programose įtvirtintų įsipareigojimų didinti šios srities finansavimą bei įgyvendinti švietimo ir mokslo srities reformas. Biudžetinis finansavimas švietimui ir mokslui per pastaruosius metus palaipsniui mažėjo. Nuo 16 proc. 2001 metų valstybės biudžete iki 11 proc. 2007 metų biudžete.
7. Pastebima asignavimų sveikatos apsaugai mažėjimo tendencija. 2000-2001 metų biudžeto asignavimai šiai visuomeninio gyvenimo sričiai siekė 9 proc., tuo tarpu pastarųjų ketverių metų biudžeto asignavimai sveikatos apsaugai tesudarė 6 proc. bendrų

- biudžeto asignavimų. Vyriausybių programose įtvirtinti įsipareigojimai sveikatos apsaugai pilnai negalėjo būti įgyvendinti.
8. Didžiausi biudžeto asignavimų svyravimai pastebimi analizuojant socialinės apsaugos ir darbo sritį: nuo 9 proc. 2000 metų valstybės biudžete iki vos 5 proc. 2004-2005 biudžetiniais metais. Programiniu lygiu Vyriausybių deklaruojami tikslai ir siekiai buvo reikšmingi socialinės politikos tobulinimui, tačiau sunkiai buvo įsivaizduojamas realus jų įgyvendinimas mažinant biudžeto asignavimų dalį, skirtą šiai sričiai. Tuo tarpu 2007 metų biudžete šiai visuomeninio gyvenimo sričiai buvo skirta 9 proc. bendrų valstybės biudžeto asignavimų. Keturioliktoji LR Vyriausybė ne tik programiniu lygiu įtvirtino įsipareigojimus socialinės apsaugos srityje, bet padidindama biudžeto asignavimų dalį nuo 5 proc. iki 9 proc. sudarė realias prielaidas jų įgyvendinimui.
 9. Pastebima valstybės biudžeto asignavimų žemės ūkiui augimo tendencija. 2002 metų biudžete skyrus vos 5 proc., 2007 metais bendra biudžeto asignavimų suma žemės ūkiui jau siekė 13 proc. Ženklus augimas pastebimas nuo 2004 metų sudaryto valstybės biudžeto. Tai be abejonės Europos sąjungos įtaka, paskatinusi labiau remti žemės ūkį ir nacionalinėmis priemonėmis.
 10. 1999-2006 metų LR Vyriausybių programose įtvirtintos finansinės nuostatos nebuvo pilnai įgyvendintos.

Literatūros sąrašas

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija//Valstybės žinios. 1992, Nr. 31- 953; 1992, Nr.: 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas//Valstybės žinios. 1990, Nr. 24-596
3. Lietuvos Respublikos 2000 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas//Valstybės žinios. 1999, Nr. 113-3295.
4. Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas//Valstybės žinios. 2000, Nr. 111-3567.
5. Lietuvos Respublikos 2002 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas//Valstybės žinios. 2001, Nr. 110-3990.
6. Lietuvos Respublikos 2003 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas//Valstybės žinios. 2002, Nr. 124-5619.
7. Lietuvos Respublikos 2004 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas//Valstybės žinios. 2003, Nr. 121-5466.
8. Lietuvos Respublikos 2005 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas//Valstybės žinios. 2004, Nr. 171-6303.
9. Lietuvos Respublikos 2006 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas//Valstybės žinios. 2005, Nr. 150-5462.
10. Lietuvos Respublikos 2007 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas// Valstybės žinios. 2006, Nr. 138-5267.
11. Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas//Valstybės žinios. 1998, Nr.112-3099.
12. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas//Valstybės žinios. 2003, Nr. 63-2853.
13. Lietuvos Respublikos valstybės skolos įstatymas//Valstybės žinios. 2005, Nr. 83-3041.
14. Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas//Valstybės žinios. 1994, Nr. 43-772.
15. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. birželio 10 d. nutarimas Nr. VIII-1221 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“// Valstybės žinios. 1999, Nr.53-1708.
16. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000m. lapkričio 9 d. nutarimas Nr. IX-20 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000-2004 metų programos“// Valstybės žinios. 2000, Nr.98-3081.
17. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-2004 metų programa// http://www.lrv.lt/12_vyr_dok/12-programa.pdf; prisijungimo laikas: 2006-11-10.
18. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 14 d. nutarimas Nr. X-43 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“// Valstybės žinios. 2004, Nr.181-6703.

19. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. liepos 18 d. nutarimas Nr. X-767 „Dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės programos“// Valstybės žinios. 2006, Nr.80-3143.
20. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. rugpjūčio 31 d. nutarimas Nr. 945 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999-2000 metų veiklos programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 1999, Nr.75-2275.
21. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 28 d. nutarimas Nr. 1497 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999-2000 metų veiklos programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 1999, Nr.114-3316.
22. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. vasario 9 d. nutarimas Nr. 149 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000-2004 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2001, Nr.14-437.
23. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. spalio 4 d. nutarimas Nr. 1196 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-2004 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2001, Nr.86-3015.
24. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. kovo 24 d. nutarimas Nr. 315 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-2008 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2005, Nr.40-1290.
25. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. spalio 17 d. nutarimas Nr. 1020 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006-2008 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2006, Nr.112-4273.
26. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-2004 metų programos įgyvendinimo ataskaitos santrauka
27. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 metų veiklos ataskaita// http://www.lrv.lt/12_vyr_dok/2002metu_ataskaitos/LRV_2002m_ataskaita_Seimui.pdf; prisijungimo laikas: 2006-11-12.
28. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 metų veiklos ataskaita// http://www.lrv.lt/12_vyr_dok/2002metu_ataskaitos/LRV_2003m_ataskaita_Seimui.pdf; prisijungimo laikas: 2006-11-12.
29. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 metų veiklos ataskaita// http://www.lrv.lt/13_vyr_dok/n0337.pdf; prisijungimo laikas: 2006-11-12.
30. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 metų veiklos ataskaita// http://www.lrv.lt/13_vyr_dok/n0314.pdf; prisijungimo laikas: 2006-11-12.
31. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 metų veiklos ataskaita// http://www.lrv.lt/14_vyr_dok/2006_veikl_atask.pdf; prisijungimo laikas: 2007-05-11.

32. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. rugpjūčio 11 d. nutarimas Nr. 728 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbo reglamento patvirtinimo“// Valstybės žinios. 1994, Nr. 63-1238.
33. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. liepos 29 d. nutarimas Nr. 865 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. gruodžio 24 d. nutarimo Nr. 1504 „Dėl valstybės vidutinės trukmės skolinimosi politikos nuostatų patvirtinimo“ dalinio pakeitimo“//Valstybės žinios. 1999, Nr. 67-2148.
34. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 1505 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. gruodžio 24 d. Nr. 1504 nutarimo „Dėl valstybės vidutinės trukmės skolinimosi politikos nuostatų patvirtinimo“ dalinio pakeitimo“//Valstybės žinios. 2000, Nr. 1-10.
35. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. sausio 7d. nutarimas Nr. 4 „Dėl valstybės vidutinės trukmės skolinimosi politikos krypties nustatymo“//Valstybės žinios. 2002, Nr. 3-76.
36. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. birželio 1 d. nutarimas Nr. 602 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės vidutinės trukmės skolinimosi politikos krypties aprašo patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2005, Nr. 70-2533.
37. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 10 d. nutarimo "Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos" atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 1998, Nr. 5-99.
38. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2000 metų nacionalinio biudžeto pajamų apžvalga.
39. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2001 metų nacionalinio biudžeto pajamų apžvalga.
40. Valstybinės mokesčių inspekcijos administruojamų nacionalinio biudžeto pajamų surinkimo apžvalga. 2002 m.
41. Valstybinės mokesčių inspekcijos administruojamų nacionalinio biudžeto pajamų surinkimo apžvalga. 2003 m.//<http://www.vmi.lt/lt/index.aspx?itemId=10121222>; prisijungimo laikas: 2007-05-10.
42. Valstybinės mokesčių inspekcijos administruojamų nacionalinio biudžeto pajamų surinkimo apžvalga. 2004 m.//<http://www.vmi.lt/lt/index.aspx?itemId=10121222>; prisijungimo laikas: 2007-05-10.

43. Valstybinės mokesčių inspekcijos administruojamų nacionalinio biudžeto pajamų surinkimo apžvalga. 2005 m. // <http://www.vmi.lt/lt/index.aspx?itemId=10121222>; prisijungimo laikas: 2007-05-10.
44. Valstybinės mokesčių inspekcijos administruojamų nacionalinio biudžeto pajamų surinkimo apžvalga. 2006 m. // <http://www.vmi.lt/lt/index.aspx?itemId=10121222>; prisijungimo laikas: 2007-05-10.
45. Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės išvada dėl LR Vyriausybės ataskaitos apie valstybės skolą 1999 metais // http://www.vkontrolė.lt/auditas_isvados.php?tipas=is; prisijungimo laikas: 2007-09-23.
46. Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės išvada dėl LR Vyriausybės ataskaitos apie valstybės skolą 2000 metais // http://www.vkontrolė.lt/auditas_isvados.php?tipas=is; prisijungimo laikas: 2007-09-23.
47. Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės išvada dėl Lietuvos Respublikos 2002 metų valstybės skolos ataskaitos // http://www.vkontrolė.lt/auditas_isvados.php?tipas=is; prisijungimo laikas: 2007-09-23.
48. Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės išvada dėl Lietuvos Respublikos 2003 metų valstybės skolos ataskaitos // http://www.vkontrolė.lt/auditas_isvados.php?tipas=is; prisijungimo laikas: 2007-09-23.
49. Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės išvada dėl Lietuvos Respublikos 2004 metų valstybės skolos ataskaitos // http://www.vkontrolė.lt/auditas_isvados.php?tipas=is; prisijungimo laikas: 2007-09-23.
50. Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės išvada dėl Lietuvos Respublikos 2005 metų valstybės skolos ataskaitos // http://www.vkontrolė.lt/auditas_isvados.php?tipas=is; prisijungimo laikas: 2007-09-23.
51. Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės Lietuvos Respublikos 2006 metų valstybės skolos ataskaitų vertinimo rezultatai // http://www.vkontrolė.lt/auditas_isvados.php?tipas=is; prisijungimo laikas: 2007-09-23.
52. Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ministerijos 2007-2009 metų strateginis veiklos planas // http://www.zum.lt/min/failai/070306-1a_forma_.pdf; prisijungimo laikas: 2007-07-16.
53. Lietuvos laisvosios rinkos instituto analitinė medžiaga dėl 2000 metų biudžeto // <http://www.lrinka.lt/Tyrimai/Biudzetas/Biudz2000.phtml>; prisijungimo laikas: 2007-06-12
54. Lietuvos liberalų sąjungos programa // http://www3.lrs.lt/n/rinkimai/20001008/prog_lib.htm; prisijungimo laikas: 2007-03-15.

55. Lietuvos centro sąjungos programa
 //http://216.239.59.104/search?q=cache:TRMnOfWRS AUJ:centropartija.lt/mp.htm+Ma%C5%BEOji+programa&hl=lt&ct=clnk&cd=1&gl=lt; prisijungimo laikas: 2007-03-15.
56. LKD Programa//
 http://www.lkdp.lt/new/index.php?option=com_content&task=view&id=14&Itemid=42; prisijungimo laikas: 2007-03-15.
57. Naujosios sąjungos (socialliberalų) programa //
 http://www.nsajunga.lt/Default.aspx?Element=ViewArticles&TopicID=25; prisijungimo laikas: 2007-03-15
58. Lietuvos socialdemokratų partijos programa//
 http://www.lsdp.lt/go.php/lit/Programa/649/45/387; prisijungimo laikas: 2007-03-15.
59. Darbo partijos programa// http://www.darbopartija.lt/lt/programa/programa; prisijungimo laikas: 2007-03-15.
60. Valstiečių ir naujosios demokratijos partijos programa//
 http://www.lvls.lt/documents/LVLS_PROGRAMA.doc//prisijungimolaikas:2007-03-15
61. Liberalų ir centro sąjungos programa// www.lics.lt/admin/files/get.php?id=124;
 prisijungimo laikas: 2007-03-15.
62. Lietuvos valstiečių liaudininkų sąjungos programa//
 http://www.lvls.lt/documents/lvls_programa.doc//prisijungimolaikas:2007-03-15.
63. Pilietinės demokratijos partijos programa//
 http://www.pdp.lt/Default.aspx?Element=ViewArticles&TopicID=15; prisijungimo laikas: 2007-03-15.

Specialioji literatūra:

1. A.Bakaveckas. Vykdomosios valdžios sąvoka, funkcijos ir jos santykis su administracine teise//Jurisprudencija. 2002, Nr. 24(16).
2. Birmontienė T., Jarašiūnas E., Kūris E. ir kt. Lietuvos konstitucinė teisė. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002.

Santrauka

Lietuvos Respublikos Vyriausybių programų nuostatos finansų srityje 1999 – 2006 metais

Pagrindinės sąvokos. Vyriausybė, programa, mokestis, biudžetas, valstybės skola, asignavimai.

Santraukos turinys. Vyriausybė savo veiklos programoje įtvirtina esmines valstybės finansų politikos kryptis ir gaires bei savo įsipareigojimus šioje srityje. Šiame darbe yra analizuojamos 1999-2006 metų Lietuvos Respublikos Vyriausybių programose įtvirtintos valstybės bei savivaldybių biudžetų formavimo, biudžeto asignavimų, mokesčių politikos, valstybės skolinimosi politikos nuostatos, nagrinėjamas jų įgyvendinimas bei įtaka valstybės finansų politikos raidai. Dažnai pastebimas Vyriausybių programose įtvirtintų įsipareigojimų neatitikimas jų įgyvendinimui praktikoje.

Santrauka. Vyriausybės programa- tai Vyriausybės veiklos pagrindas. Vyriausybė savo veiklos programoje įtvirtina esmines finansų politikos kryptis ir gaires, kuriomis vadovaujasi įgyvendinant šalies finansų politiką. Tačiau tikėtina, kad egzistuoja prieštaravimas tarp Vyriausybių programose įtvirtintų finansinių nuostatų ir jų praktinio įgyvendinimo. Taigi, egzistuoja Vyriausybių programų finansinių nuostatų atitikimo jų įgyvendinimui praktikoje problema. Būtent tai paskatino šiame darbe tyrinėti Lietuvos Respublikos Vyriausybių programose įtvirtintas finansines nuostatas bei jų įgyvendinimą. Šio darbo tikslas yra nustatyti, kurios iš 1999-2006 metų Lietuvos Respublikos Vyriausybių programų finansinės nuostatos bei kokia apimtimi buvo įgyvendintos praktikoje. Tyrimas atliktas naudojant dokumentų analizės, lyginimo bei statistinės analizės metodus. Atlikus tyrimą, paaiškėjo 1999-2006 metų LR Vyriausybių programose įtvirtintos finansinės nuostatos nebuvo pilnai įgyvendintos.

Summary

Financial provisions in the programmes of the Government of the Republic of Lithuania in the year of 1999-2006

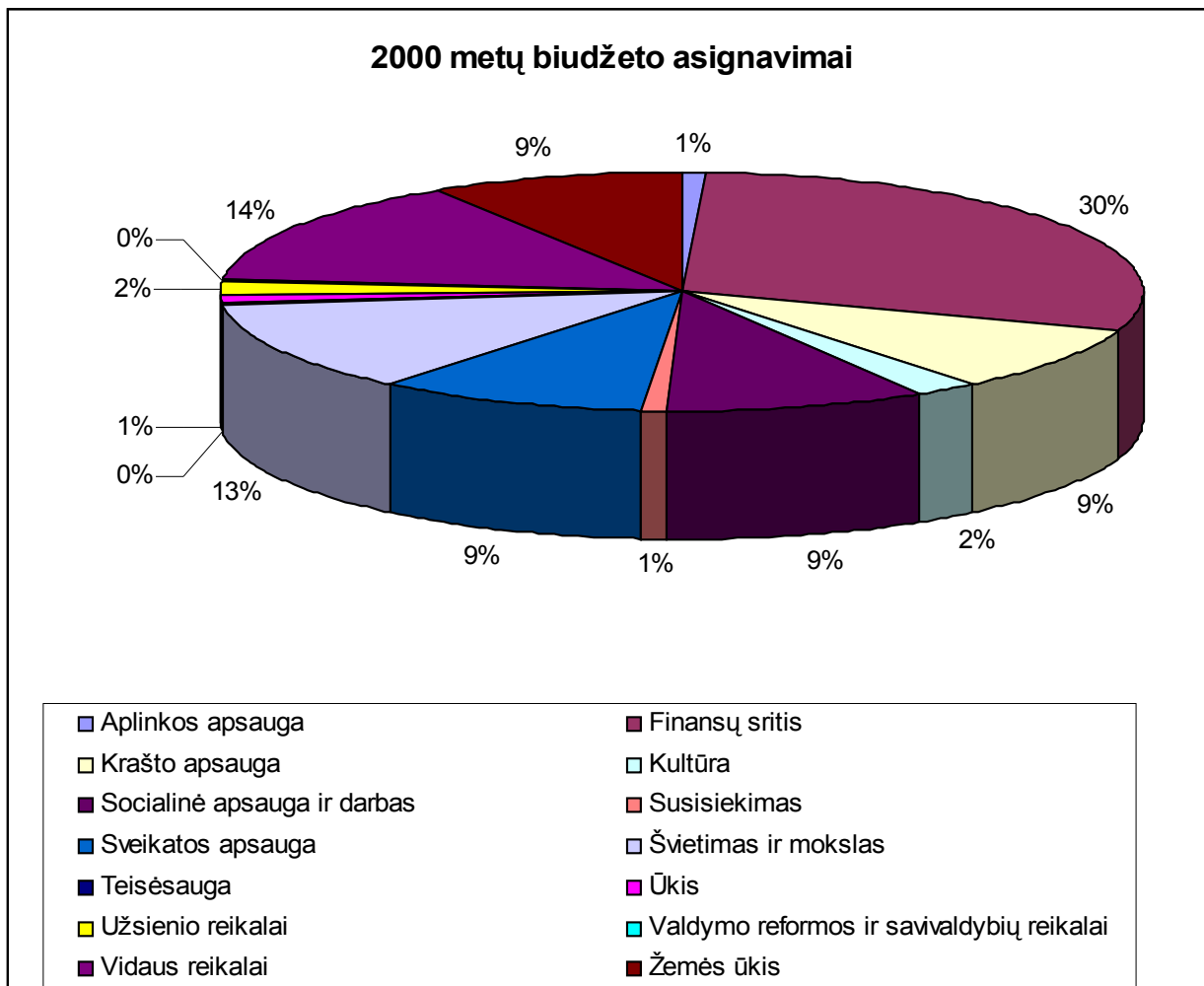
Keywords: Cabinet, program, tax, budget, state's debt, allocations.

Content of the summary: The Cabinet fixes the essential directions and landmarks of the State's financial policy as well as its commitments in this sphere in the program of its activity. However, it's an often case, when inconformity of the Cabinets' commitments, fixed in their programs, and of their practical implementation is observed. This thesis provides the analysis of the provisions, pertaining to formation of the state and municipal budgets, to the budgetary allocations, to the policy of taxation and to the state policy on the funds borrowing, which were fixed in the programs, issued by the Cabinets of the Republic of Lithuania within the years 1999-2006; the thesis provides the analysis of their implementation and influence upon evolution of the State's financial policy.

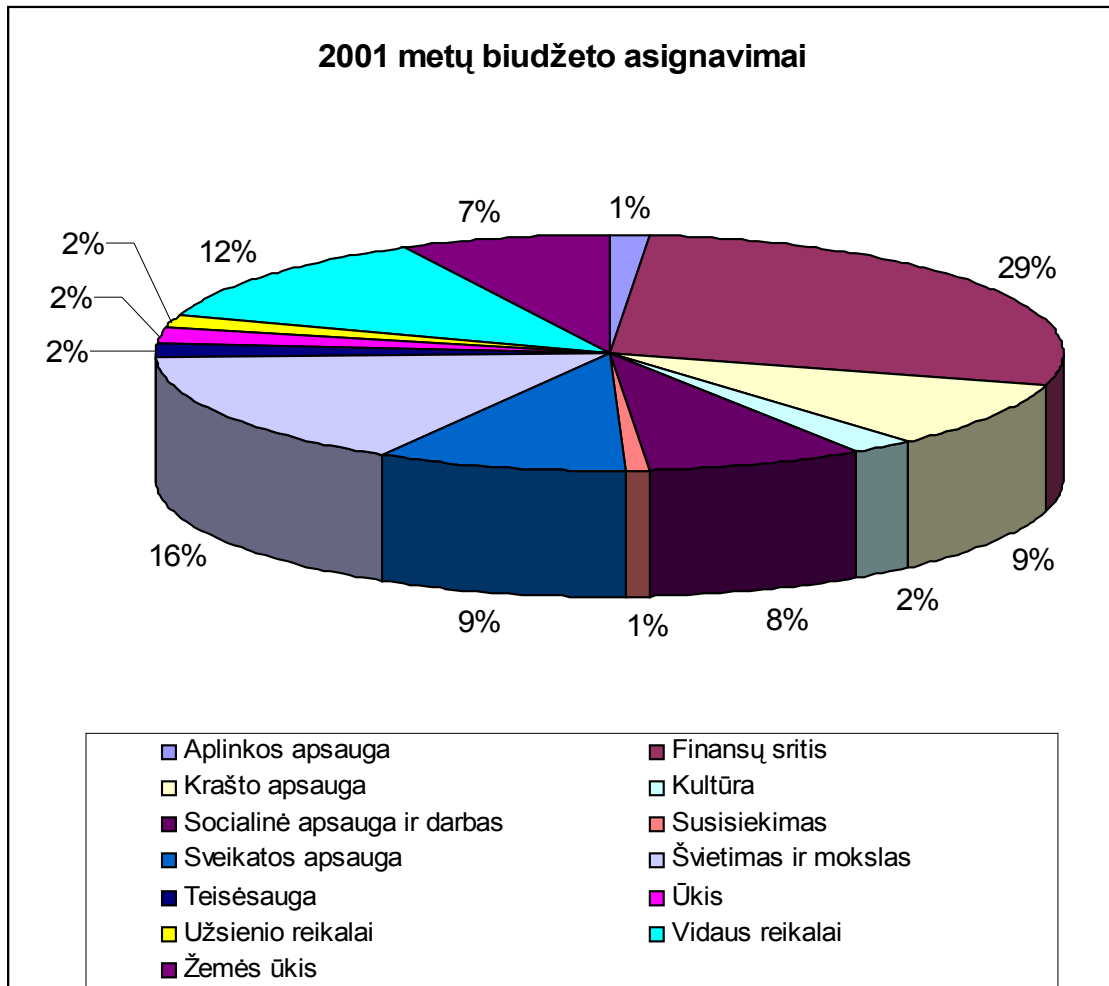
Summary: The Cabinet's policy serves as the grounds of the Cabinet's activity. The Cabinet fixes the essential directions and landmarks of the State's financial policy, which it refers to while implementing the financial policy of the country, in the program of its activity. However, it is likely that discrepancy between the financial provisions, fixed in the Cabinets' programs, and their practical implementation exists. Thus, the problem of conformity of the financial provisions, fixed in the Cabinets' programs, and of their practical implementation exists. It's particularly this circumstance, which prompted the author to investigate the financial provisions, fixed in the programs of the Cabinets of the Republic of Lithuania, and their implementation. The present thesis aimed at ascertaining which financial provisions, fixed in the programs of the Cabinets of the Republic of Lithuania within the years 1999-2006, and to which extent were implemented in practice. The investigation was carried out by analyzing the documents, by applying the comparative and the statistical analysis methods. After having carried out the investigation, it was revealed that the financial provisions, fixed in the programs of the Cabinets of the Republic of Lithuania within the years 1999-2006, were not implemented to the full extent.

Priedai

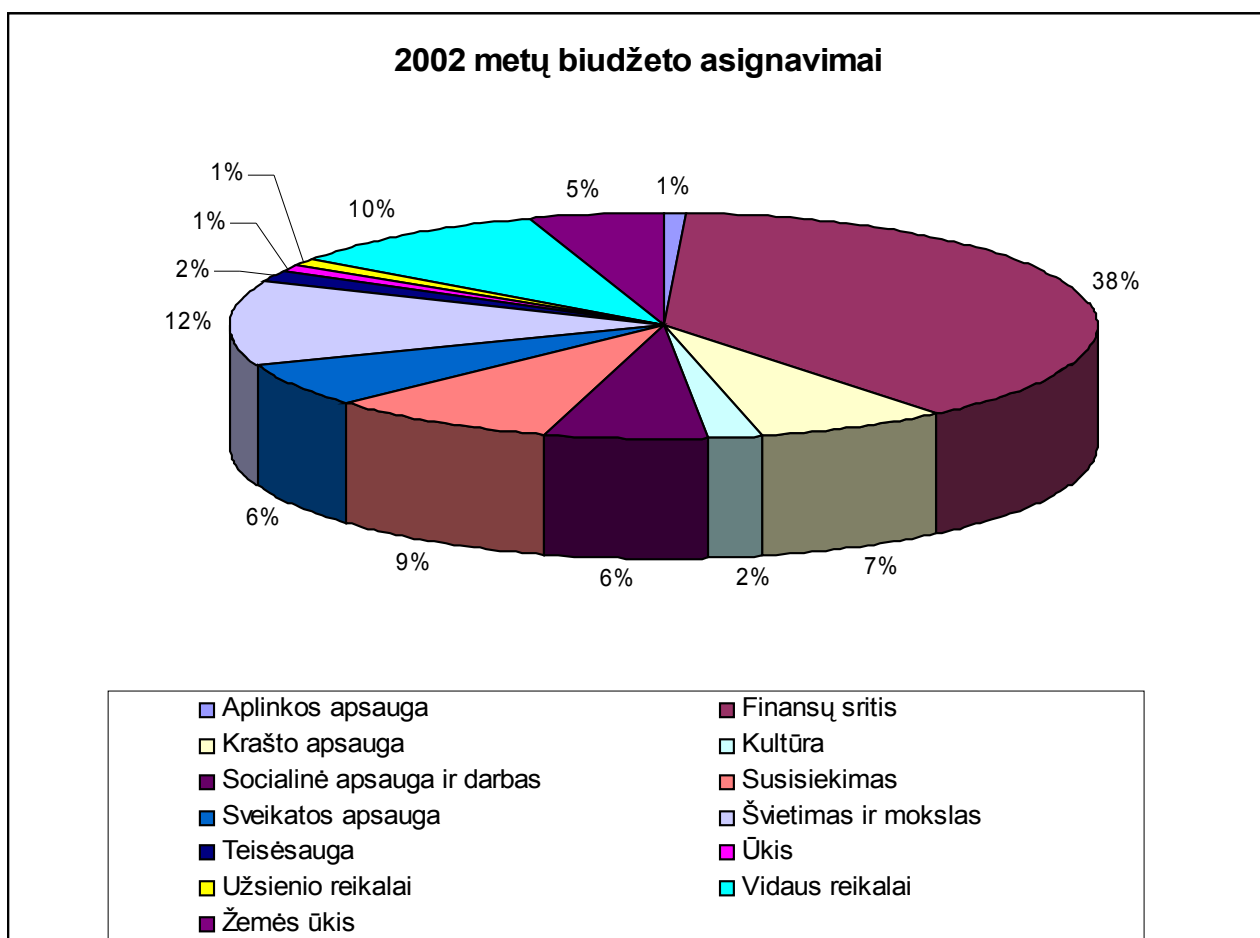
Devintoji LR Vyriausybė parengė 2000 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektą, kurį 1999-12-23 įstatymu Nr. VIII-1503 patvirtino LR Seimas. Paveiksle pateikti bendri 2000 metų valstybės biudžeto asignavimai.

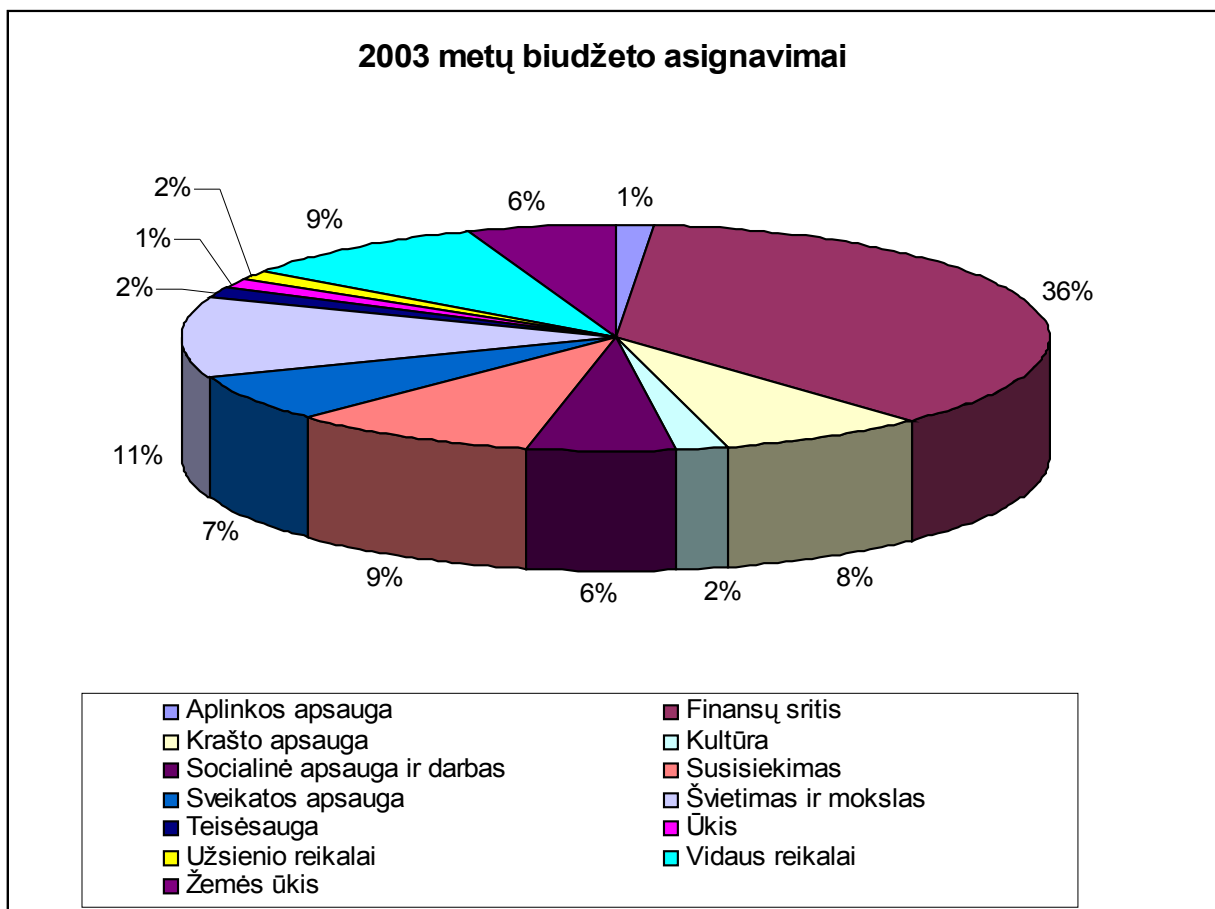
Dešimtoji LR Vyriausybė parengė 2001 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektą, kurį 2000-12-19 įstatymu Nr. IX-89 patvirtino LR Seimas.

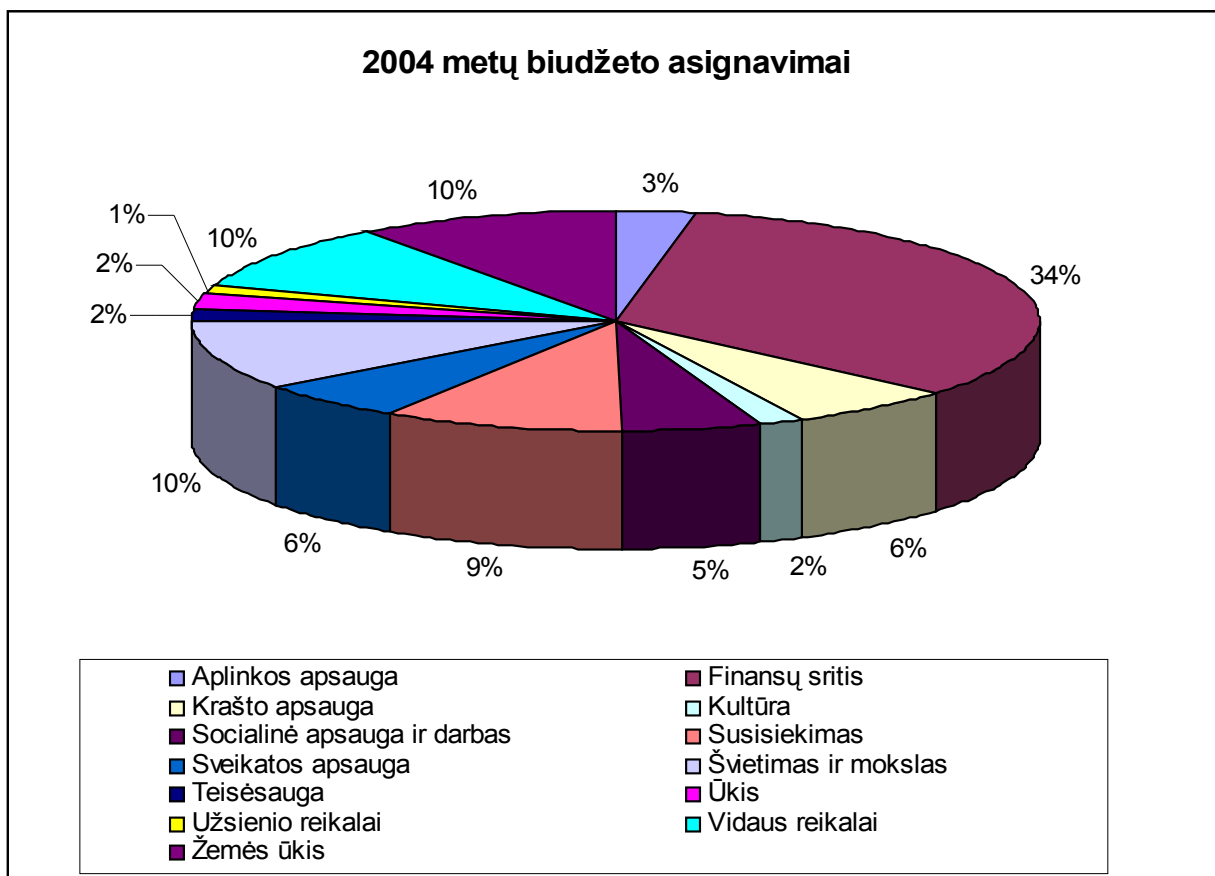
Dvyliktoji LR Vyriausybė parengė 2002 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektą, kurį 2001-12-13 įstatymu Nr.IX-643 patvirtino LR Seimas.

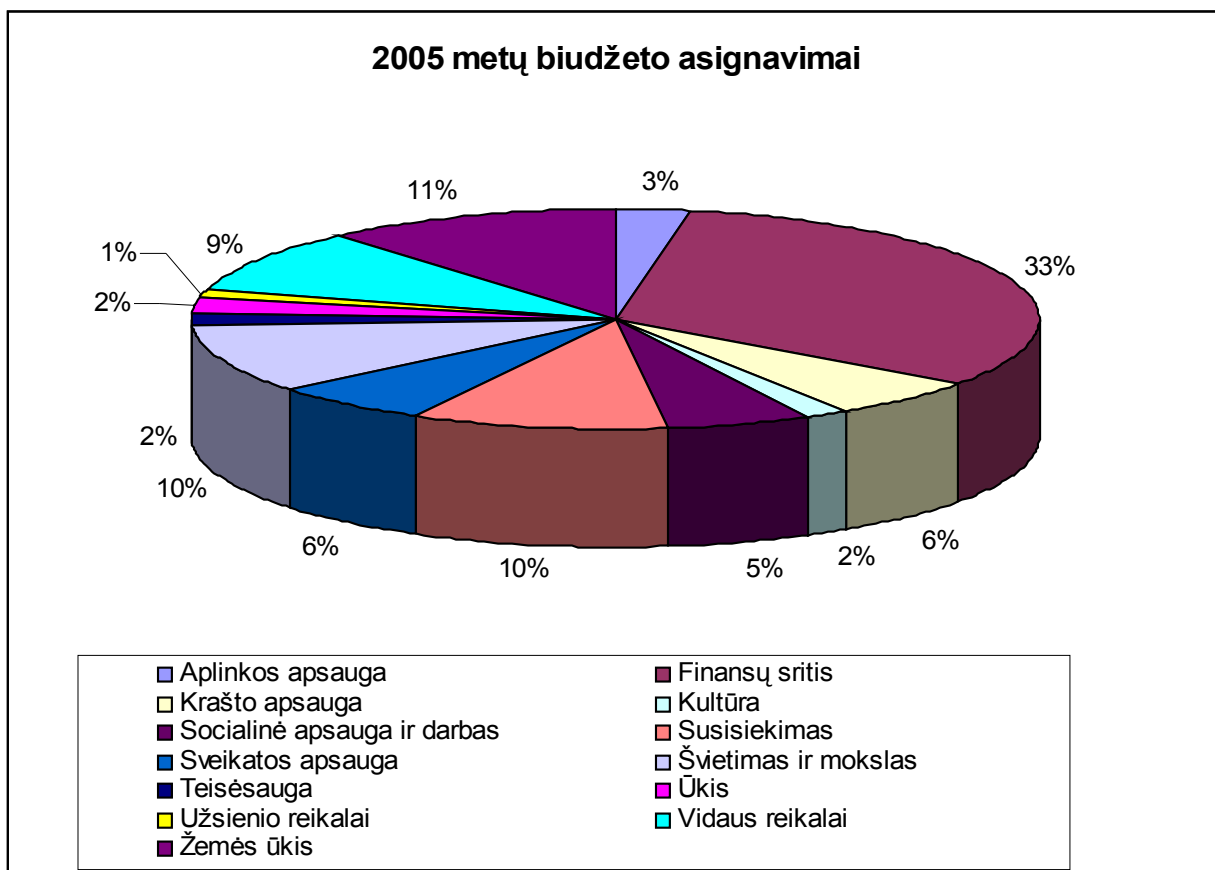
Dvyliktoji LR Vyriausybė parengė 2003 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektą, kurį 2002-12-10 įstatymu Nr.IX-1227 patvirtino LR Seimas.

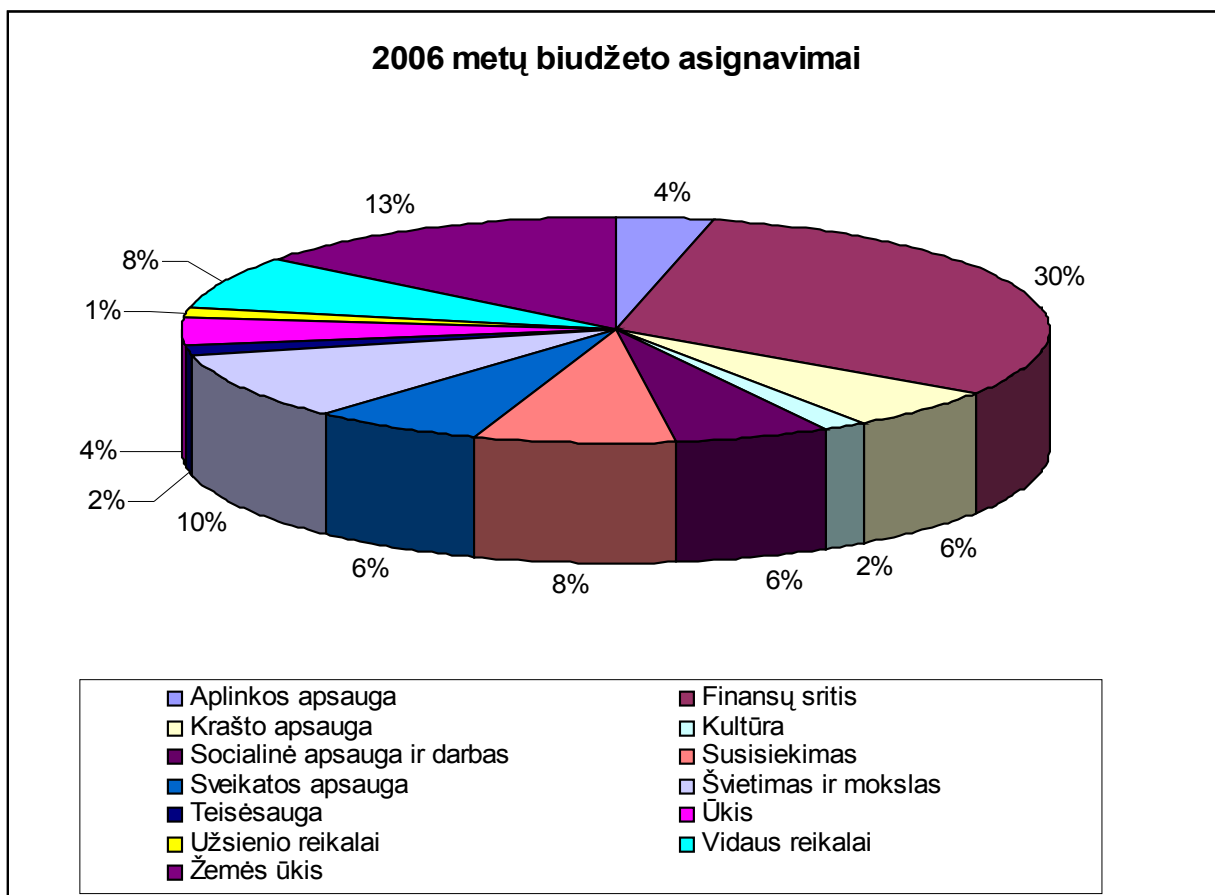
Dvyliktoji LR Vyriausybė parengė 2004 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektą, kurį 2003-12-14 įstatymu Nr.IX-1884 patvirtino LR Seimas.

Dvyliktoji LR Vyriausybė parengė 2005 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektą, kurį 2004-11-09 įstatymu Nr.IX-2550 patvirtino LR Seimas.

Tryliktoji LR Vyriausybė parengė 2006 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektą, kurį 2005-12-08 įstatymu Nr.X-433 patvirtino LR Seimas.

Keturioliktoji LR Vyriausybė parengė 2007 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektą, kurį 2006-12-07 įstatymu Nr.X-963 patvirtino LR Seimas.

